

EESTI EVANGEELIUMI KRISTLASTE JA BAPTISTIDE
KOGUDUSTE LIIT
KÕRGEM USUTEADUSLIK SEMINAR

Ester Murrand

**KOGUDUSE JUMALATEENISTUSE ÜLDLAUL
KAHE EEKB LIIDU KOGUDUSE NÄITEL**

Diplomitöö

Juhendaja: Einike Pilli, PhD

Tartu 2017

Olen kõigile lõputöös kasutatud teiste autorite töödele, põhimõttelistele seisukohtadele ja muudest allikatest pärinevatele andmetele viidanud.

Autor:

(allkiri)

.....

(kuupäev)

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
<i>Teemavalik</i>	4
<i>Tausta kirjeldus</i>	4
<i>Töö eesmärk</i>	5
<i>Valiku põhjendused</i>	5
<i>Senine uurimusseis</i>	6
<i>Kasutatud materjale, inglisekeelsed ja eestikeelsed</i>	6
<i>Töö struktuur</i>	7
1. KOGUDUSE ÜLDLAUL.....	9
1.1. Üldlaulu tähendus ja olemus kogudustes.....	9
1.2. Ühehäälse või mitmehäälse üldlaulu valiku analüüs ja koguduste muusikalise poole võimalused-valikud.....	12
1.3. Lühiülevaade üldlaulu vormidest kristlikes põhikontseptsioonides.....	14
1.4. Tänapäevane ülistuslaul kui üldlaulu üks vorme.....	17
1.5. Muusika – sõnade seos ning tähtsus koguduse spiritualiteedi ja teoloogia kujunemisel.....	23
<i>Esimese osa kokkuvõtteks</i>	27
2. Uurimusosa: kahe EEKB Liidu koguduse üldlaulu mudeli võrdlus ja analüüs.....	29
2.1. Metoodika kirjeldus.....	29
2.2. Uurimustulemuste analüüs.....	31
2.2.1 Üldlaulu või ülistuslaulu tähtsus koguduseliikmetele ja juhtidele.....	31
2.2.2. Koguduse juhtide ja muusikajuhtide üldlaulu valikud ja põhjendused selleks.....	33
2.2.3 Vaimuliku muusika roll päästmisele ja kogudusse tulemisel.....	37
2.2.4. Osalemine koguduse muusikaelus ja selle vormid.....	39
2.2.5 Koguduseliikmete rahulolu lauluvaliku suhtes ja selle teoloogilised seosed.....	42
<i>Lauluvaramu kasutamine</i>	42
Uurimustulemuste järeldused.....	45
KOKKUVÕTE.....	47
KASUTATUD KIRJANDUS.....	49
Lisa 1.....	52
Lisa 2.....	54
SUMMARY.....	56

SISSEJUHATUS

Teemavalik

Käesoleva diplomitöö teema „Koguduse üldlaul kahe EEKB Liidu koguduse näitel” on valitud mitmel põhjusel.

Diplomandi põhialaks on muusikapedagoogika ja dirigeerimine, see on igapäevaelu, kutsumus, põhitöö ja hobi juba 25 aastat. Teiseks on seoses dirigendi-, arranžeerija- ja kontsertmeistritööga Pärnu Oikumeenilises Naiskooris kaheksa aasta jooksul liigutud ja teenitud paljudes Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Liidu (edaspidi EEKBL) ja ka teiste konfessioonide kogudustes, mistõttu on kokku puutunud vägagi erinevate teenimismeetodite ja – praktikatega. Kuigi töö tegija kogoduslik taust pole olnud väga pikk – kõigest 16 aastat, on see 16 aastat tähendanud kasvamist ja arenemist ühe ja sama Eesti kristlikul maastikul küllaltki eripalgelise koguduse rüpes, olles samas algusest peale seotud muusikatööga ülistustiimis.

On huvitav tõdeda, et teenimisviis ja üldlaulu kasutamise viis kogudustes üldiselt ja ka EEKB Liidu kogudustes võib olla täiesti erinev, siit on tulnud ka küsimus, miks see nii on? Seda küsimust on minult küsitud ka mittekristlaste poolt, aga siiani pole olnud sellele küsimusele minu jaoks selget vastust.

Tausta kirjeldus

Koos Pärnu Oikumeenilise Naiskooriga seitsme aasta jooksul EELK ehk luteri kogudustes teenides on kogetud, et kasutusel on vaid luteri kiriku „Laulu – ja palveraamat”; metodisti – ja baptistikogudustes kasutatakse suhteliselt uut – alles 1997 väljaantud kogumikku „Vaimulikud laulud (lühendatult VL), milles rikkalik valik välismaiseid ja eesti autorite laule kõikvõimalikeks kirikuaasta tähtpäevadeks ja igapäeva-teenistusteks; nelipühi-, paljudes vabakogudustes ja muudes uusliikumiste kogudustes lauldakse põhiliselt kaasaegseid ülistuslaule, nii tõlgitud inglisekeelsetest ülistuslauludest, mis levinud tänapäeval põhiliselt interneti vahendusel kui ka eestikeelset ülistusmuusikat, mis loodud eesti heliloojate ja

ülistusmuusikute poolt. On ka vanemaid, kuid uues, kaasaegses vormis laule. Instrumentidest on kasutusel viimati mainitud kogudustes nii erinevad süntesaatorid, naturaalkitarrid, elektrikitarrid, erinevad löökriistad ja muud rütmipillid; luteri kirikutes tavaliselt orel, väiksemates maakirikutes kas orel, harmoonium või klaver, tänapäeval ka digiklaver. Baptisti- ja vanemates vabakogudustes kasutatakse tavaliselt nii klaverit kui tänapäeval ka digiklaverit, vahel harva kitarr. Erandiks võivad olla evangeelsed teenistused ja noorteõhtud.

On fakt, et kõrvuti asetsevad sama denominatsiooni kogudused kasutavad suhteliselt või täiesti erinevat üldlaulustiili. Kindlasti oleks oluline EEKB Liidu ühtse kristliku spiritualiteedi arengu mõttes mõista, miks see nii on ja kas see on koguduste üldisele ja teoloogilisele arengule halb või hea.

Töö eesmärk

Siiit koorubki **diplomitöö eesmärk: mõista kahe erineva üldlaulu traditsiooni tähendust kahe koguduse näitel**

Selleks uurin kahe EEKB Liidu Pärnu koguduse üldlaulu mudelit ja viin läbi küsitlused mõlema koguduse juhtide ja liikmetega mõistmaks nende mudelite kujunemist.

Uuritavateks objektideks võtan Pärnu baptistikoguduse Immaanuel ja Pärnu Vabakoguduse Sool ja Valgus.

Valiku põhjendused

1) Mõlemad asuvad minu elukohas Pärnus ja ehkki Sool ja Valgus on minu kodukogudus, suhtlen küllaltnki tihedalt ka Immaanueliga ning info mõlema koguduse kohta on kergemini kättesaadav.

2) kuigi mõlemad kogudused on EEKB Liidu liikmeskogudused, on ühe ajalugu ja taust pikaajaline – käesolevaks aastaks tervelt 133 aastane – ning teise ajalugu ja taust vaid 22 aastane, suuresti erinev on ka mõlema koguduse põhikontingendi vanusegrupp, mistõttu võib neid kogudusi nimetada vastandlikeks, ehkki teoloogiline alus ja spirituaalne keskpunkt on sama.

a) Pärnu Immaanuel on EEKB Liidu baptistikogudus, pikka aega ühe pastori juhtida, teenistuse ülesehitus traditsiooniline, üldlauludeks kasutatakse viimased 20 aastat “Vaimulikke laule” (Evangeelsetel teenistustel ja noorteõhtutel ka uuemaid ülistuslaule), enne seda “Evangeelsete laulude” kogumikku, “Talle kiitust” jt. vanemaid laulikuid.

b) “Sool ja Valgus” on EEKB Liidu vabakogudus, mille asutaja pastor Alari Allikas on

enne oma koguduse loomist olnud ka EEKB Liidu Pärnu Immaanueli ja Saalemi Vabakoguduse liige ning kelle koguduslikud juured on baptistliku taustaga, ometi ei takistanud see teda loomast uut kogudust, mille teenimisviis, muusikavalik, stiil ja liikmeskond jumalateenistustel on olnud küllaltki erinev traditsioonilisest baptistlikust taustast ehk siis suuresti noortekeskne – noortetööle, innovaativsusele, evangelismile, misjonitööle ja kaasaegsele ülistusmuusikale keskendunud. Pastorid on viimase 5-6 aasta jooksul mitu korda vahetunud seoses elumuutustega. Praegu juba mõned aastad toimib kogudus edukalt ilma korralise pastorita.

(vt. ka E. Murrand “*EEKBL vabakoguduse Sool ja Valgus kujunemislugu*”, *ajaloolise uurimistöö praktika*, KUS 2014).

Sool ja Valgus on ka minu kodukogudus, kus olen tulnud usule ning saanud ristitud.

Senine uurimusseis

Teema on laiaulatuslik ning kergesti laialivalguv ning kuigi viimase viieteistkümne aasta jooksul on vabakogudusliku taustaga koguduste teenistuste üldlaulu kujunemist, teoloogiat, arengut ja ajalugu mitmeti uuritud (Vellend, 2016; Normak, 2008; Paldre, 2001; Pilli, 1993 jt.), tundub, et antud töö spetsiifiline ja suhteliselt isikuline lähenemine kahe erineva koguduse muusikatööle võib olla põnev ja rikastav nii mulle endale kui koguduste liidu liikmetele/lugejatele üldiselt.

Kasutatud materjale, inglisekeelsed ja eestikeelsed

Inglisekeelset kirjandust leidub põhiliselt ülistuse vallas (Lewis C. S „Reflections on the Psalms“ 1958; Stanfield, V. L „The Christian Worshipping“ 1965; Routley, E. „Music Leadership in the church“ 1967, jt). Küllaltki palju leidub koguduses lauldava muusikateemalist inglisekeelset materjali internetis, on veebiajakiri *The Theologian*, mille artikleid antud töös kasutan, RCA (Reformeeritud Ameerika kirik) õppe-ja infolehekülj jpt.

Põhjalikumalt on üldlaulu ja ülistusmuusika mõjust koguduse teoloogiale kirjutanud Meego Rimmel oma doktoritöös "Wake up, my heart, and glorify the Creator in singing!" (Rimmel 2011), mille tulemustele ja teesidele toetun ka oma töös; leitav on ka ka üლისუკას Inglise koraalidirigendi ja muusikaprofessori Gordon Alban Adnamsi doktoritöö “The Experience of Congregational Singing: An Ethno-Phenomenological Approach”(Adnams, 2008), mis samuti käsitleb kaasaegse kogudusliku muusika juuri, sisu, mõju ja olemust põhjalikult ning millele antud töös viitan. Huvitav ja sisukas on ka John William van de Laari magistritöö

„A theological exploration of the role and use of music for worship in the Methodist church of southern Africa” (van de Laar 2000), kus ta lahkab sügavuti kaasaegse ülistusmuusikastiili tekkimise juuri, suhtumist sellesse ja vastuolusid erinevate põlvkondade maailmapiltide vahel. Mõningaid vihjeid kasutan ka temalt kaasaegse ülistusmuusika alapeatükis.

Eestikeelsed internetimaterjalid on suuremalt jaolt pigem traditsioonilise kirikumuusika vallast (luteri koraal, kirikumuusikast üldse; leiab ka katoliku kiriku missadest).

Koguduste muusika teemadel on ilmunud eelpool loetletud diplomitööd (on ilmselt üht-teist ka Tallinna Metodisti Seminari ja Tartu Usuteadusliku Instituudi raamatuvaras), huvitavat materjali koguduste üldlaulu ajaloost ja kujunemisest võib leida põhiliselt Toivo Pilli raamatust “Usu värvid ja varjundid” (Pilli 2007); T.Pilli ja Üllas Linderi ühisteosest „Osaduse kasvanud” (Pilli, Linder 2009), Anu Kõlari raamatust “Eks teie tea...- Oleviste muusikaelust aastail 1950-2012” (Kõlar 2012). Kaido Soom on koostanud ka üpriski põhjaliku raamatu “Liturgika”, kus erinevatesse konfessioonidesse kuuluvate autorite kirjutised annavad ülevaate nende liturgikast ja jumalateenistuse kujunemisest läbi ajaloo (näit. Peeter Roosimaa, Toivo Pilli, Elke Unt jt). Materjali leiab ka erinevatest artiklites, mis ilmunud ajakirjades „Vikerkaar”, „Akadeemia”, „Teekäija”, „Eesti Kirik”, „Meie Kirik” ja teistes usulistest väljaannetes.

Mõningates töö esimese poole väidetes toetun ka töö uurimispoole tulemustele ja suulistele intervjuudele (intervjuud Joosep Tammo, Rebeka Bannikova, Taavi Tambergiga).

Töö käigus olen lugenud ja uurinud ka teiste kristlike autorite raamatuid, mis pole küll otseselt üldlauluga seotud, kuid mis on seotud antud teemaga üleüldiselt (Tõnu Lehtsaar “Ilmutus ja varjutus”, Toomas Paul “Kusagilt kumab valgust”, Jacques Philippe “Aeg Jumalale”, Peeter Roosimaa “Johannese ilmutus”).

Üldiselt peab tunnistama, et EEKB Liidu muusikalise poole ajaloolisest arengust on materjal peale eelpool loetletud raamatute ja lõputööde suhteliselt kesine, raskesti kättesaadav ja selle leidmine väga aeganõudev.

Töö struktuur

Käesolev töö koosneb kahest osast: töö esimeses pooles kirjeldatakse koguduse üldlaulu rolli üldiselt ja üldlaulu mõju koguduse teoloogia arengule, Jumala otsimisele ja tunnetusele läbi muusika; muusika ja sõnade koosluse ja ühislaulu tähtsust ning mõju inimese psüühikale üldiselt ja kogudusega seotult, ülistusteemat ja sellega seotult kaasaegset ülistuslaulu tänapäeva kogudustes, selle sisu ja teoloogilisi tugipunkte ning antakse põgus ülevaade üldlaulu erinevatest vormidest põhikonnades.

Teine pool koosneb uurimuslikust osast, kus valgustatakse uurimuse meetodilist poolt ning küsitletakse kahte Pärnus EEKB Liitu kuuluvat kogudust.

Selleks viiakse läbi suulised ja kirjalikud intervjuud Pärnu Immaanueli koguduse kauaaegse pastori, muusikajuhi ja teiste muusikaga seotud liikmetega ning teisalt Pärnu Sool ja Valgus koguduse juhatuse esimehe, juhatuse ja ülistustiimi liikmete ja teiste koguduse liikmetega. Kahjuks ei võimalda hetkel Soola ja Valguse pastori Alari Allikaga läbi viia ei suulist ega kirjalikku intervjuud seoses tema tervisliku seisundiga. Uurimuse tulemused analüüsitakse, kõrvutatakse ja tehakse järeldused mõlema erineva koguduse üldlaulu tüüpide ja toimimise kohta, selle olulisusest, sisust, teoloogilisest mõjust ja seostest inimeste Jumalale lähemale jõudmises/ Jumala tunnetamises.

1. KOGUDUSE ÜLDLAUL

1.1. Üldlaulu tähendus ja olemus kogudustes

Alustan geniaalse inimese, sügavalt uskliku helilooja Arvo Pärdi sõnadega: *“On olemas ühendus muusikalise fraasi algelise pildi ja ühe väga keerulise teise maailma vahel, mida me kanname endas ja mis tegelikult kõike määrab, aga seda ei saa seletada”*(via Hiller 1997). Samas lisab helilooja, et muusika juba elab sõnades ning heliloojal pole muud teha, kui see sealt välja võtta ja kuuldavale tuua (*ibid.*).

Muusikal on üldse oluline osa inimese eludes ja kindlasti ka koguduse elus. Elke Unt, kirikumuusik, organist ja helilooja, väljendab mõtteid muusikast ja palvest: *“Muusikas võib kogeda midagi sellist, mida sõnades ei ole võimalik seletada. Muusikasse saab panna või selles ära tunda tänu ja ülistuse, kuid ka murdumiseni viiva ahastuse. Selles võib peituda isiklik kogemus, palve ja salajane alg – mina”* (Unt 2015, 189). Samas jätkab Unt, et toetudes Augustinuse sõnadele: *“Tunnen, et pühad sõnad, kui neid lauldakse, häälestavad hinge vagamasse ja kuumemasse hardusesse kui mittelaulduna”*(*ibid.*, 189).

Muusika ja laulmine on kuulunud maailma algusest peale inimloomuse juurde ning ühtlasi kuulunud alati ka Jumala austuse ja Jumala olemuse juurde. On huvitav teada, et kuni barokiajastuni käsitleti Pythagorase arvsuhteid, muusikalisi intervale ja kolmkõlasid kolmainsuse sümbolina (*ibid.*, 190).

Vaughan Roberts, St.Ebbe kiriku juht ja teoloog Inglismaalt, biibliõppe ja teoloogia osakonna rektor, ühingu *Proclamation Trust* (organisatsioon, mis korraldab ja juhib Piibliõpet) direktor, on kirjutanud ühes oma hulgalistest teoloogiaalastest artiklitest:

„Piibel on algusest lõpuni täis muusikat ja laulu”

Samas kirjutises jätkab ta, loetledes nii Vanas kui Uues Testamendis kirjeldatud hetki laulmisest Jumalale:

„Mooses laulis kiituslaulu Jehoovale peale põgenemist Egiptusest; Debora laulis peale võitu Sisera üle; kuningas Taavet mängis flööti ja kirjutas suurema osa Psalmidest; Jeesus laulis kiitus-ja tänulaule koos apostlitega viimasel Pühal Õhtusöömaajal; Paulus ja Siilas laulsid hümne ja kiituslaule Jumalale

vangistuses ning Ilmutusraamatus on kirjeldatud taevaste kooride lõppematut kiitus-ja ülistuslaulu Jumalale“ (Vaughan 2005).

Koguduse üldlaulul on oluline osa Jumalale tänu – ja kiituslaulude laulmises. See on ka midagi, mis ühendab maise inimese ja ebamaise Kolmainu Jumala palves, mis on vormitud muusikaks ja ühinenud kaaskristlaste sarnase palvega. Nagu kirjutab Toivo Pilli oma raamatus „Usu värvid ja varjundid“, on koguduse üldlaul olnud alati, läbi aegade, jumalateenistuse oluliseks osaks, koguduse usu väljendajaks ja ka kujundajaks. Samuti on üldlaulul kristliku kogukonna jaoks võimas ühteliitev roll (Pilli 2007, 189).

Väidetavalt oli juba Uue Testamendi aegsetel algkristlastel kombeks templiteenistustel osaledes laulda koos kiitus – ja tänulaulu Jumalale. Tsiteerin Peeter Roosimaad Kaido Soomi koostatud raamatust “Liturgika”:

“Templiteenistustel oli tähtis koht Jumala ülistamisel laulu ja instrumentaalmuusikaga. Paljudele leviitide esitatud lauludele võisid koguduse liikmed koos teiste juutidega oma südames (ja südamest!) kaasa laulda“ (Roosimaa via Soom 2015, 33).

See on viis, kuidas enda fookus suunatakse Jumalale. Sama toimub ka palves – nii individuaalses- kui ühispalves.

Ene Üleoja, pedagoog, tuntud koorijuht ja kristlane ütleb:

Kirikumuusika on suhtlemisvahend inimese ja Jumala vahel; ta on patukahetsuse, palve ja ülistuse üks võimalik vorm. Kirikumuusika (eriti just teenistuse ühislaul) on nii verbaalse kõnemeloodia võimendaja kui ka mõtte ja sõna jõustaja, süvendaja (Üleoja 2006).

Laulmine on ka üks viiest Jumala ülistusviisist, mis on selgelt sisaldunud kristlikus praktikas apostlite aegadest saadik, ütleb Dinorah B. Mendez oma raamatus” Evangelical Mexico” (via Rimmel, 2011). Koguduslik laul ehk üldlaul on arvatavasti olulisim ja esmane kõikide kirikumuusika liikide hulgas, väidab ka Robert Michell (*ibid.*).

Üldlaulu/ ülistuslaulu vahele saab siin tõmmata võrdusmärgi apostel Luuka sõnadega „Mu hing ülistab Issandat ja mu vaim hõiskab Issanda, minu Päästja pärast!”(Lk 1: 46-47).

Kui see hõise ja Issanda ülistus on valatud muusikasse, on palve mitmekordne.

Pean reflekteerima ka mõtet, et kui kirik/kogudus laulab, on see kogudus elav – seda näen reaalselt enda kodukoguduses Sool ja Valgus, kus kasvamas suur hulk lapsi, kellest enamik haakuvad täiskasvanute tegemistega just jumalateenistuse ülistus – ja üldlauluosas ning laulavad kaasa kiitus – ja tänulaule Issandale suure kaasaelamise ja innukusega.

Sama mõtet jätkab tuntud filosoof ja reformeeritud teoloog Karl Baarth, kes on kirjutanud, et koguduses jumalateenistusel laulmine pole mitte ainult kirikuinimeste eesõigus, vaid on ühtlasi ka eluliselt vajalik koguduse ellujäämiseks. Kirik, mis ei laula, ei ela (Baarth 1996). Apostel Paulus ütleb oma kirjas koloslastele: “Kristuse sõna elagu rikkalikult teie seas, kõiges tarkuses õpetage ja manitsege üksteist psalmide, hümnide ja vaimulike lauludega, laulge kogu südamest tänulikult Jumalale!” (Kl 3:16). Seega kristlane *kuuletub* Jumala korraldustele, lauldes Talle kiituslaule ja ehitades ka seeläbi Kristuse ihu enda ümber maises maailmas, nagu väidab Tom Olson, Orchardi Evangeelse Kiriku ülikoolilinnaku pastor ja õppejõud (Olson, 2013). Sama autor jagab oma artiklis „7 põhjust, miks sa peaksid laulma kiituslaule Jumalale” veelgi põhjendusi:

“Kui sa laulad (vaimulikke laule), kõnnid sa mööda Jumala loodud jalgrada rõõmule; kui sa laulad, sa austad Jumalat; kui sa laulad, tugevdad sa end ka rasketeks hetkedeks; kui sa laulad, sa ehitad üles teist kaaskristlast” (ibid., vaba tõlge).

Koguduse ühislaul ongi samas midagi, mis erilisel viisil väljendab koguduse osadust ja loob kokkukuuluvustunde, kirjutab Toivo Pilli oma raamatus „ Usu värvid ja varjundid” (Pilli 2007,199). Samas teoses on tsiteerib Pilli Bonhoefferit, kes on öelnud: „Mitte mina ei laula, vaid kirik laulab, millest mina kui üks selle liige tohin osa võtta” (Bonhoefferi via Pilli 2007).

Eriline tähendus ühislaulul on just *vabakoguduslikus* traditsioonis (baptistid, vabakogudused, nelipühilased, Elu Sõna ja mitmed karismaatilisemad uusliikumised), milledes esikohal ei ole liturgilised palved, mille puhul õpetaja või preester ütleb või laulab retsitatiivselt ette missa osasid, lauseid või palveid ja kogudus vastab või kordab (luteri, katoliku, neokatoliku kirikud ja kogudused). Neis kogudustes annab ühislaul pea ainsa võimaluse üheskoos aktiivselt jumalateenistusest osa võtta (Pilli 2007, 200) – seda ka sel juhul, kui tegemist vaiksema või tagasihoidlikuma inimesega, kes muidu esile ei tüki, valjusti palvetada või veel vähem – üksi laulda ei julge.

Ühislaulus väljendab usklik oma tänu ja hardust Jumalale, palub osadust Püha Vaimuga ja Taevase Isaga, saadab oma kiituse Jeesuse suunas, et Ta meid patust päästnud on või

rõõmustab selle üle koos õdede ja vendadega Kristuses. Kui küsime seejuures: kuidas me seda tegema peaks?- on vastus lihtne veelkord apostel Pauluse sõnadega: kogu südamest ja tänulikult, kõige tarkusega ja Issanda nimel!

Kuningas Taavet Vana Testamendi aegadest on ligi tuhat aastat tagasi kuulutanud: “Ma kiidan lauluga Jumala nime ja tänulauluga ma ülistan teda”(VT 69:31), seda tsiteerib Anu Kõlar oma raamatus Oleviste muusikaelust ning lisab, et kiidu-ja tänulauludega ülistada Jumalat on kandnud kirikumuusikat ja -muusikuid läbi sajandite tänaseni (Kõlar 2012, 141).

1.2. Ühehäälse või mitmehäälse üldlaulu valiku analüüs ja koguduste muusikalise poole võimalused-valikud

Seoses suhtumisega koguduse ühislaulu vaimulikku ühtsusse, tuleb mainida ka ühehäälsset või mitmehäälsset ühislaulu valiku teemat. Suhtumisi ühislaulu kas ühehäälsusse või mitmehäälsusse on erinevaid. On seisukohti, et ühehääline koguduselaul on parim ja võimsaim viis väljendada koguduse ühtekuuluvustunnet ja ühist, sünergilist kiitust ja tänu Jumalale, meie Loojale. Siia ei sobi isiklik egoism ega esiletikkumissoov, vaid kogudus on nõ. alandlikult ja ühiselt Jumala ees, väidab Toivo Pilli, raamatu „Usu värvid ja varjundid” autor (Pilli 2007). Sama seisukohta olen kuulnud mitme luteri kiriku pastori (Tõnu Taremaa, Andres Põder, Tarmo Teder) ning baptisti – metodisti – ja vabakoguduste pastorite suust (Joosep Tammo, Tõnu Kuusemaa, Aarne Heide jt).

Toetudes ajaloole ja isiklikule pikaagele kogemusele muusika valdkonnas, arvan, et see on tekkinud ja jäänud püsima ka sel lihtsal põhjusel, et ühehääline laul on muusikalises ja tehnilises mõttes lihtsaim ning eriti väiksema rahvahulga või koguduse puhul võimsaim viis lasta ühisel palvelaulul hästi kõlada. Seda arvamust kinnitavad ka töö uurimuslikus osas tehtud küsitlused mõlema koguduse liikmetega.

Minule endale kui muusikainimesele, kes väiksest peale on nii koolikooris kui erinevates ansamblites pidanud laulma teist, kolmandat, neljandat või kasvõi kaheksandat häält (konservatooriumi muusikapedagoogika naiskooris), on alati meeldinud täita ühehäälsust teise või mingi muu häälega, kuna see annab justkui täielikuma või harmoonilisema kõla. Eriti mõjub see hästi *a capella* laulu puhul, kui orelit, klaverit või süntesaatorit saatmas pole. Siiski usun, et pole kogudust, kus absoluutselt kõik koguduseliikmed oleksid võrdse muusikaalsuse, kõrva ja häälega, seega on ühehääline koguduselaul kõige aktsepteeritavam (viide taas T. Pillile, peatükk ”Laulev kogudus”) ja püsijäävaim. On ka erandeid.

Pärnu Immaanueli baptistikoguduse pastor Joosep Tammo on jaganud elamust aegadest, kus

ühes Pärnu maakohas tegutsenud grupp inimesi, kes olnud väikese vennastekoguduste või baptistikoguduse hingeks ja südameks, terve pastoripere olnud muusikalise haridusega ning kus tõepoolest on jumalateenistustel lauldud ühislauke kahe – kuni neljahäälselt. Ilmselgelt sõltub see valik eelkõige konfessioonist ja ka koguduse kontingendist (luteri koraal tänapäeval ja katoliku kiriku missalaulud on tavaliselt ühehäälsed).

Puutudes väljaspool oma kodukogudust baptisti – ja metodisti jumalateenistustel muusikaga teenides kokku „Vaimulike lauludega”, tuleb tõdeda, et antud kogumik (edaspidi lühendatult VL) annab oma kahe erineva formaadi näol koguduse üldlaulule sisukust ja võimalusi juurde – üks, suuremaformaadiline raamat, on kirjutatud mitmehäälses segakoori seadetes nii, et näiteks koguduses tegutsev koor – kui see olemas on – võiks ka sealtvõetud laule kas teenistuse üldlaulu “mahlakamaks” muutes või ka eraldi lauldes esitada ning samas aitab ka saatefaktuurina kasutada.

Teine – väikseformaadiline – on kirjutatud meloodiapõhiselt st. ühehäälselt, tähtharmoniaga varustatult ning sobib vaba klaverisaadet ja improvisatsiooni valdavatele kontsertmeistritele või muusikutele (nagu seda on näiteks diplomitöö kirjutaja) ning koguduse lihtliikmetele laulmiseks.

Tuleviku mõttes tahan mainida, et uue VL väljaande puhul võiks veelgi olla arengumaad lihtsamate klaverisaadete näol, sest paraku pole paljudes vabakogudusliku traditsiooniga kogudustes kõik klaverit, orelit, digiklaverit või süntesaatorit mängida oskajad kuigi meisterlikud vaba klaverisaate kujundajad ja teostajad, mistõttu mõnikord olen kogenud, et ühislaulu täius seetõttu pisut ehk kannatab. See on muidugi tohutu töö, aga tänapäevases tehnikamaailmas siiski teostatav.

Seega arvestades koguduste võimalusi ja taset klaverimängijate ja instrumetalistide osas, võib arvata, et kogudustes, kus kasutatakse põhiliselt „Vaimulike laulude” kogumikku (Ene Paldre 2001.aastal tehtud uurimustöö tulemusena EEKBL kogudustes kinnitatud andmetel vähemalt 48 koguduses, Pärnus vähemalt kahes – baptistikoguduses Immaanuel ja metodistikoguduses Agape), on kindlasti arengumaad ning vajadus nii seadete kui klaverisaadete osas.

Mitmehäälsuse ja soololaulu siduvusest võib ohtralt rääkida afro – ameerikalikest kogudustest, kus pea alati on teenistusel soleerinud üks või mitu soololauljat, keda saadab ja täiendab ühe – või tavaliselt ka mitmehäälsed koor. Ei ole põhjust arvata, et ühtekuuluvustunne seal väiksem on, kuivõrd kogudus liitub alati seal solisti poolt algatatud lauluga kergemas vormis ning elab hoogsalt kaasa ühislaulu võimsale esitusele ja palvele.

Peeter Võsu kirjutab ka oma autobiograafias, et Lõuna-Eesti priilased, kes üldiselt taotlesid lihtsat ja vahetut usulaadi, harrastasid 20. sajandi alguses sageli mitmehäälset koguduselaulu. (Pilli 2007, 200). Ei ole teada, et see koguduste teoloogiale või spiritualiteedile kuidagi halvasti mõjuma oleks hakanud.

Võib arvata, et piir teenimise ja muusikalise poole omaette eesmärgistamise vahel on habras, väidab Kõrgema Usuteadusliku Seminari endine tudeng, erialalt muusikapedagoog Eike Vellend oma diplomitöös (Vellend 2016). Seda võin ka ise kinnitada läbi oma pikaajalise kogemuse, nõustudes Vellendi väitega; kuivõrd muusika ja rütmiga kaasa minnes võib inimene unustada, milleks ta seda teeb ning kui puudub sügavam teoloogiline arusaam ja pidev töö Jumalasõnaga, on eesmärk kerge käest kaduma (*ibid.*).

Kokkuvõtlikult võib öelda, et üldlaulu stiil on koguduseti erinev, varieerudes laial skaalal koraalist kaasaegse ülistusmuusikani. Üle poolte EEKB Liidu kogudustes kasutatakse 1997. aastal väljaantud VL laulikut, see on nendes kogudustes hästi vastu võetud, kuid peagi vajame uut, kaasajastatud ja täiustatud lisalaulikut, kuhu oleks kaasatud ka tänapäevaste eesti ülistusmuusikute ja -heliloojate looming.

Eesti vaba –, nelipühi, Elu Sõna ja adventkogudustes levibki üha enam kaasaegsema muusikastiili – ja popmuusika instrumentidega täiustatud nn. ülistusstiil, mis jumalateenistustel kõlabki vaheldumisi vanemate, hümnilaadsete lauludega.

Suhtumist traditsioonide hoidmisse on erinevaid, soovitakse nii traditsioonilisemate laulude säilitamist nõrjaurte hoidmise põhimõttel kui ka lähtumist koguduslikust kontekstist (domineeriv vanusegrupp jne).

Mis puudutab ühe – või mitmehäälset, on siiski enam levinud ühehäälnelne koguduse üldlaul, mis tundub vitaalsem ja ajaproovile vastu pannud. Seda kinnitab ka antud uurimustöös läbiviidud küsitlus koguduseliikmete ja kogudusega seotud muusikute hulgas.

1.3. Lühiülevaade üldlaulu vormidest kristlikes põhikontsessioonides

Nagu juba eespool mainitud, on teada, et kõikides kristlikes kontsessioonides kasutatakse jumalateenistustel üldlaulu (ükskõik, mis vormis need ka poleks), kuid need on siiski kontsessiooniti üsnagi erinevad.

Luteri kiriku üldlauluks on luteri koraal. Internet annab mõiste “koraal”seletuseks küll “vaimulik saateta kirikulaul” (Internet 2017), kuid ajaloo on juba sajandeid luteri kirikutes

koraalide saateks tavaliselt orelit või harmooniumi mängitud ja lauldud ka mitmehäälselt. Väikestes maakirikutes või matusetalitustel kõlab tihti ka ühehääline, saateta laul, mis on vahel tingitud instrumendi puudumisest ja vanema põlvkonna tugevamast laulutraditsioonist. On kirikuõpetajaid, kes pooldavadki teenistusel lauldava üldlaulu *a`capella* varianti (sel juhul, kui õpetaja ise on hea musikaalsuse ja tugeva lauluhäälega ning ka koguduse liikmed sellega kaasa tulla suudavad) põhjendusel, et „Jumala poolt loodud kauneim instrument ongi inimhää!“ (vestlusest Tõnu Taremaaga, Tori, Sindi ja Pärnu – Jakobi kiriku pastoriga 2013).

Luteri kogudustes kasutatavad “Kiriku laulu- ja palveraamatud” sisaldavad koraalitekste küll koos noodistuse ja taktimõõduga, kuid ilma saateharmooniata.

Neil puhkudel aitab vaid isiklik ja individuaalne musikaalsus, harmooniataju või spetsiaalsed orelisaated, mis iseenesest on muidugi väga oskuslikud ja uhked ning mistarvis luteri kirkutes on vastavalt kiriku võimalustele olemas kohalik – või külalisorganist.

Mart Jaanson, muusikust kirikuõpetaja, valgustab luteri koraali arengut ajaloos ja tänapäevas alljärgnevalt :

Koraal on lühend keskaja ladinakeelsest terminist cantus choralis, mis tähendab koorilaulu. Keskaja roomakatoliku kirikus tähendas see ühehäälselt koorilaulu (gregooriuse laulu) vastandina mitmehäälsele ehk figuraallaulule (cantus figuralis). Pärast usupuhastust 16. sajandil hakkas koraal tähistama ka protestantlikku kirikulaulu, mis aga ei pruukinud enam olla ühehääline. Hümnoloogias kasutatakse mõistet «koraal» tavaliselt kirikulaulu viiside mitmehäälsete seadete jaoks (nt koraaliraamatud on mõeldud just organistidele), mõistet «kirikulaul» aga laulutekstide jaoks, millele vastab ühehääline viis. Tavakeeles viidatakse mõistega «koraal» vist pigem kirikulaulu muusikalisele tahule ja mõistega «kirikulaul» pigem sõnalisele tahule...

Martin Luther on kirjutanud palju kirikulaule. Tema viiside autorluse suhtes on küll teatud küsitavusi, kuid absoluutselt kindlasti on ta komponeerinud vähemalt laulu «Üks kindel linn ja varjupaik» viisi.

Mis puutub aga meie kirikus kasutusel olevasse jumalateenistuse korda, siis oreliga saadetav koguduselaul on alates Lutherist kõigil aegadel selle tähtis osa olnud, on ka meie kirikus praegu. Kui rääkida aga muusika rollist meie kirikus kasutatavas liturgias väljaspool koguduselaulu, siis tuleb kohe meenutada, et seda rolli saab iga kogudus ja kirikuõpetaja vastavalt soovile muuta. On võimalik pidada terve jumalateenistus nii, et vaimulik üldse ei laula. Võib kasutada vana

nn musta agendat ja nautida rohkeid koguduse vastulaule või leppida vähematega uue jumalateenistuse käsiraamatu kohaselt. Ühesõnaga, kuna meie kirikus pole ainukehtivat ja muutmatult esitatavat liturgiat, siis jääb muusika roll iga koguduse otsustada. Selline oligi tegelikult Martin Lutheri põhimõte. (Jaanson 2001)

Katoliku kirikuga ehk Rooma Katoliku Kiriku Eesti Apostelliku Administratuuri kirikutega paraku puuduvad töö kirjutajal kokkupuuted, kuid katoliku kirikus üldiselt kasutatakse missa osadena gregooriuse koraali, mis on Rooma – katoliku kiriku ühehäälnine saateta a`capella liturgiline kirikulaul ja mis on saanud oma nime Gregorius I järgi, kes kogus ja süstematiseeris vaimulikke laule keskajal (Gregooriuse laul, internet 2017). Internet annab katoliku kiriku missade kohta alljärgneva info:

Missa korduvad osad on: Kyrie eleison (Issand, halasta)

Gloria in excelsis Deo (Au olgu Jumalale kõrges)

Credo in unum Deum (Mina usun Ainujumalat)

Sanctus (Püha)

Agnus Dei (Jumala Tall).

Missa muutuvad osad on sissetulekulaul ehk introitus, psalmilaul ehk graduaal, halleluuja laul, ohvritalituse ehk offertoriumi laul ja armulauaühenduse ehk kommuniiooni laul.

Eesti katoliku kiriku jumalateenistustel ehk missadel kasutatakse nii ladinakeelset kui eestikeelset üldlaulu vastavalt missa osade tekstile (Internet 2017).

Eesti Karismaatilise Episkopaalkiriku (aastast 1996 Eestis tegutsev konservatiivne, evangeelne, neokatoliiklik, katooline ja anglikaanliku taustaga kirik) kolmest kogudusest asub Pärnus üks ning selle padre Aivar Pahk on oma kirjalikus vestluses töö kirjutajaga valgustanud oma koguduse jumalateenistuse toimumise ja muusikalise poole kasutamise korda alljärgnevalt:

SÕNATEENISTUS:

1. Protsessioonilaul
2. Kyrie eleison
3. Gloria in excelsis Deo (sellele võib lisada veel mõne ülistuslaulu)

4. Peale epistli lugemist võib laulda vastuseks kiituslaulu;

EUHARISTIA:

5. Sanctus

6. Agnus Dei

7. Tänu laul (kuna tema kabel saab pühitsetud Neitsi Maarjale, siis Salve Regina või mõni analoog)

8. Lõpulaul

Missatekstidele on tänapäeval muidugi loodud eestikeelsed tõlked, et koguduseliikmed neid paremini mõistaksid ja tunnetaksid. (Pahk 2017)

Eesti Apostlik Õigeusu Kirik

Pärnu Oikumeenilise Naiskoori (lühendatult PONk) ja töö kirjutaja kokkupuuted Eesti Apostliku Õigeusu kirikuga on järgmised: PONk on osalenud Eesti Apostliku Õigeusu Kiriku paaril oikumeenilisel teenistusel Ardaljon Keskküla kutsel ja juhtimisel ning vaimuliku muusikaga teeninud ka oikumeenilise patriarhi Bartholomeusi visiidil Eestisse. Eesti Apostliku Õigeusu kiriklike teenistuste ühislaul on põhiliselt 2– 3, vahel ka neljahäälne ja *a`capella* ning tihedalt seotud seto kultuuri rahvalauluga.

Seda väidab Jeffers Engelhardt, Oxfordi Ülikooli muusikaproffessor, kes on kirjutanud Eesti ortodokssete kirikute laulmisviisist ja selle seotusest ilmaliku rahvalauluga põhjaliku raamatu „Singing the raight way - Orthodox Christians and secular enchantment in Estonia” (Engelhardt 2015).

Räägitud on ka legendi, et apostlite ajal, nelipüha päeval, kui Püha Vaim välja valati, olevat taevased inglid laulnud mitmehäälseid kiituslaule ja et sealtmaalt ongi alguse saanud kirikulaul (vestlus Pärnu Apostliku Õigeusu kiriku diakoni ja lugeja Ignatios/Indrek Rannaga 2013). Eesti Apostliku Õigeusu kiriku laulutraditsioone ja folkloorseid mõjusid on analüüsinud põhjalikult ka Jelena Gandšu oma artiklis “Vaimuliku laulu folkloriseerumisest Värska Püha Jüri kirikus (Gandšu 2017).

1.4. Tänapäevane ülistuslaul kui üldlaulu üks vorme

Tänapäevastes EEKBL-i nooremates ja karismaatilistemates vabakogudustes, Eesti Kristliku Nelipühi Kiriku (EKNK)kogudustes, Eesti Kristliku Vabakoguduste Liidu (Elu Sõna) ja

teistes uusliikumiste kogudustes on kujunenud välismaalt kaasaegsest ülistusstiiliga liikumistest, mis on alguse saanud Taize kommuunist Prantsusmaal 1950-tel, süvenenud 70-ndatel Jeesus-liikumisega ja levinud üle maailma (näit. Austraalia *Hillsong* jt) ülevõetud ülistuslik stiil, mis on üsnagi erinev traditsioonilisest katoliku, luteri, apostliku õigeusu, presbüteri või baptistikirikute üldlaulu – stiilist.

Muusikaajaloolane ja -teoreetik Anu Kõlar kirjeldab oma raamatus „Eks teie tea...Oleviste muusikaelust aastail 1950-2012“ ülistusmuusika evolutsiooni Eestis ja mujal alljärgnevalt:

“/... /Siiski kujunes ülistusmuusika ja-teenistus mõnikümne aastat tagasi omaette mõisteks ja jumalateenistuseks praktikaks (inglise keeles *contemporary worship* ja *worship music*), mille juured on läänemaistes karismaatilistes, eriliselt Pühale Vaimule avatud koguduslikes liikumistes” (Kõlar 2012, 141).

Raamatus „Usu värvid ja varjundid” on Toivo Pilli sõnanud järgmist: “Viimasel ajal, seoses evangelikaalide hulgas levinud jumalateenistuse uuendamise taotlustega, on mitmetes vabakogudustes jumalateenistuse osaks ”ülistus” kui eraldiseisev liturgiline element. Teoloogilise mõttes rõhutab see arengut jumalakesksema jumalateenistuse poole” (Pilli 2007, 201). Tegelikult on väljend “viimasel ajal” vaieldav, kuivõrd – nagu eespool mainitud – on sarnane stiil juba üle 40 aasta tagasi maailmas levima hakanud, Eestisse jõudnud pisut üle paarikümne aasta tagasi. Pilli küll pisut kritiseerib väljendit „ülistus”, kuivõrd see loob mulje, et justkui ülejäänud osa jumalateenistusest polekski ülistus (*ibid.*, 201).

Ülistusstiil ja ülistusmuusika on levinud ka konservatiivsemate kirikute (metodisti, baptisti) noorte hulgas, Piiblipäevadel ja evangeelsete teenistuste muusikapooles.

Kaasaegne Eesti kristlik muusik ja helilooja Andrus Lukas selgitab oma artiklis ”Kiitus ja ülistus”, tuues näiteks Vana Testamendi Psalmidest laulu nr. 150, mida tähendab õieti ülistus nii vaimulikus kui muusikalises mõttes:

Halleluuja! Kiitke Jumalat tema pühamus!

Kiitke teda tema võimsas taevalaotuses!

Kiitke teda tema vägevate tegude pärast!

Kiitke teda tema määratud suurust mööda!

Kiitke teda pasuna helidega!

Kiitke teda naabli ja kandlega!

Kiitke teda trummide ja ringmängudega!

Kiitke teda keelpillide ja viledega!

Kiitke teda helisevate simblitega!

Kiitke teda kumisevate simblitega!

Kõik, kellel on eluõhku, kiitku Jehoovat! Hallehuuja!

On hea ja julgustav toetuda Pühakirjale ning teada, et juba Vanas Testamendis on otseselt antud meile mitte üksnes üleskutse, vaid ka suisa korraldus, et inimene, Jumala looming, peab kiitma teda nii oma Looja poolt loodud hääle kui kõikvõimalike instrumentidega – puhkpillide, rütmipillide, keelpillide ja ka liikumise või tantsuga (Lukas 2006).

Samas toob helilooja ja laulja välja ka olulise punkti ülistusmuusika juures: kiitus- ja ülistusmuusika ei ole koht, kus näidata oma laulu – või mängumeisterlikkust, vaid see on ikka kiitus ja tänu Jumalale ja peaks meie silmad mitte niivõrd muusika, vaid Jumala peale panema (*ibid.*). Sellele vihjab ka Rimmel oma doktoritöös ja Vellend oma lõputöös – et me ei tohi unustada kõige tähtsamat – nimelt mis on üldlaulu ja ülistusmuusika eesmärk – ühendada jumalateenistusel laulvad inimesed ühisesse, isetusse eesmärki anda Jumalale au ning häälestada nad ühisele jumalakesksele lainele, andes ühtlasi edasi koguduse teoloogiat (Rimmel 2011, Vellend 2016).

Mõjutused välismaalt (näit. Salt & Light, vabakoguduslik liikumine Inglismaal) ongi saanud hoogu Eesti taasiseseisvumise ajal, kui tekkis võimalusi suhelda Rootsi, Inglismaa, Soome ja Ameerika kogudustega. Rohkem on töö kirjutaja muidugi kursis sellega, mis toimus Pärnus (Alari Allika ja Taavi Tambergi meenutused EEKBL Pärnu Sool ja Valgus Vabakoguduse loomise kohta; suuline vestlus EKNK Pärnu koguduse pastori Janno Peensaluga ja Pärnu Kristliku Vabakoguduse pastori Arne Heidega).

Ühislaulus domineerivadki siin üks või mitu solisti (kas süntesaatori, naturaalkitarride või instrumentaalansambli saatel) – kelleks võib olla ka pastor –, kes nn. eeslauljatena toetavad ja tugevdavad ühislaulu – muusikalist ülistust ning ühtlasi juhivad lauluga seotult koguduseliikmed ka muusikaga vahelduvatesse palvetesse (nelipühi koguduses teeb seda pastor või teenistust juhtiv isik, vabakoguduses teeb seda vahel ka ülistusosa juhtiv inimene). Olenevalt kogudusest võivad olla kaasatud ka vabapalved koguduse liikmete poolt (näiteks EEKBL Pärnu Sool ja Valgus Vabakogudus), Püha Vaimu keeltes palvetamine ja nn. vaimulik ülistustants (Pärnu Kristlik Vabakogudus). Üldlaulu-ehk ülistusosa on tavaliselt teenistuse alguses, järjestikku 3-4 laulu või rohkem (koguduseti erinev), lisaks palved või kirjakohtad Piiblist. Muusikastiil ise on valdavalt pop – muusikalaadne (ballaad, rock, folk-rock, folkballaad, rockballaad, tantsuline), eristatakse ka erilist ülistusstiili ning välismaal on levinud ja

populaarsed spetsiaalselt ülistusele pühendunud professionaalsed muusikute kooslused, millest mõõtu võetakse ka meil, Eestis. On kujunenud hulgaliselt tuntud kristlikke muusikuid ja heliloojaid, keda teatakse mitte üksnes heade muusikute või pastoritena, vaid ka just ülistus-, palve- ja evangeelsete õhtute, krusaadide ja konverentside muusikalise ja palvepoole sisustajatena (Eestis Timo Lige, Andrus Lukas, Silver Koit, Juhan Ungru, Elo Toodo jpt, välismaal Michael W. Smith, Kari Jobe, Jesus Culture & Kim Walker, Chris Tomlin, Travis Cottrel jpt).

Nooremate inimeste hulgas on ülistuslaulu stiil saanud valdavaks ja oluliseks ning on juba ammu pingestunud suhe muusikalises hinnangus ja maitstes noorema ja vanema põlvkonna vahel (Vellend 2016, 8. 51-53).

Paratamatult on läbi aegade üle keskea ja eakamad inimesed rohkem traditsioonidest ja vanadest harjumustest kinnihoidvamad ning raskemini kaasaegse muusikaga haakuvad ning kunagi varem pole “käärid” vanema ja noorema põlvkonna maailmade ja muusikalise maitse vahel (rääkimata tehnikarevolutsioonist IT-maailmas) olnud nii suured kui viimase 40-45 aasta jooksul. Paljud kogenumad kristlased leiavad ka, et noorema põlvkonna ülistuslaulud ei evi piisavalt teoloogilist sisu (Pilli 2007, Vellend 2016, antud diplomitöö kirjutaja suuline intervjuu pastor Joosep Tammo ja Immaanueli liikme Moonika Allsaluga). Eike Vellend toob oma uurimustöös noorte laulude sisu kokku võttes välja, et vähe on Kolmainsuse tähendust ja olulisust kajastavaid laule, see-eest palju romantilise alatooniga tekste (Vellend 2016, 33-34). Uue Testamendi õppejõud Ain Riistan aga väidab, et Kolmainsuse idee asub kristliku jumalamõiste südames ja seetõttu on see Piibli keskse sõnumi alles hoidmiseks paratamatult vajalik (Riistan 2015).

Ilmselt elavad nooremad inimesed, eriti noored naislauljad, ülistusmuusikas välja ka oma armastuse – ja lähedusvajadust (seosed siin on muidugi ka ameerikaliku “Jesus is my boyfriend”- suhtumise mõjus tänapäeva kristlike noorte maailmas), sestap ka ülistuslaulude tekstides suur osakaal mina-kesksusel, romantikal ja lihtsusel. See on on üldiselt omane ka tänapäevasele postmodernistlikule ja subjektikesksele kultuurimaastikule, argumenteerib kultuuriteadlane Alvar Loog oma artiklis „Postmodernism kui kultuuri menopaus” (Loog 2010).

Teoloogiamagister John William van de Laar on kirjutanud oma magistritöös põhjaliku uurimuse kaasaegse muusikastiili vastuoludest traditsioonilise kirikumuusikaga, selle arengust ja nõ. sisenemisest kiriklikku hümnoloogiasse ja ajalooliselt väljakujunenud ühislaulustiili (van de Laar 2000). Ta kirjeldab olukorda vana ja uue pörkumisest Donald Ellworthi sõnadega järgnevalt:

On ebatõenäoline, et möödunud aegadel oleks küsimused ja kokkupõrked kirikumuusika ja popmuusika vahel nii teravad nagu see on olnud alates 1960-ndate keskpaigast. Paljud (kirikute liikmed) tunnevad, et muusikal, mis juhib ja viib Jumalani, peaks olema oma selgesti väljenduv eripära. Teised jällegi väidavad, et kirik oleks palju paremas olukorras, kui muusikalised erinevused kiriku ja sekulaarse maailma vahel oleksid minimaliseeritud (van de Laar 2000, vaba tõlge).

Samade probleemidega põrkume me kokku ka siin Eestis, ehkki tundub, et vähemalt praegusel ajal, 21. sajandi teisel kümnendil on EEKB Liidu koguduste muusikajuhid ja ka paljud liikmed leebemad ja tolerantsemad erinevate üldlaulu – ja ülistusstiilide suhtes. Põhjus siin võib olla ka selles, et ajapikku vahetuvad inimesed lihtsalt välja, vanemate pastorite, kogudusteliikmete ja muusikajuhtide asemele tulevad nooremad, kes on kasvanud juba uues, popmuusika – rohkes ühiskonnas ja kes on harjunud kasutama muusika tegemisel ka popmuusikas kasutatavaid instrumente ning rohkem valmis uuendusteks ja muutusteks. Oletan, et muusikastiili ja üldlaulu muutus on miski, mis paratamatult käib kaasas ajastu muutustega; vanema põlvkonna esindajad on ka mõistnud, et iidvana repertuaar peletab noored kogudusest eemale, kuid samas mõistavad ka paljud noored, et üht-teist “vanadest juurtest” tuleb austada. Rebeka Bannikova, 23a., Immaanueli liige 7 aastat, kirjutab:

“Minu jaoks seovad meie koguduses üldlaulud omavahel vanema ja noorema generatsiooni – see on justkui sild põlvkondade vahel. Nendes on sügavam sisu kui lihtsalt emotsioon” (kirjalik intervjuu töö uurimusosa jaoks)

Konsensuse leidmine siin on ilmselgelt erinevate põlvkondade ühendamise võti. On ka muusikuid-lauljaid, kes loovad vanadest, traditsioonilistest luteri koraalidest ja baptistilauludest jazzilike improvisatsioonide ning loovad sellega omapärase seose uue ja vana vahel (lauljatest Rebecca Kontus, Liisi Koikson, Mart Sander, Elo Toodo, jt, muusikutest Marek Talts, Taavo Rimmel, Mart ja Matis Metsala, Timo Lige jt.). Muidugi ei liigitu need improvisatsioonid koguduse üldlaulu nimetuse, vaid üldiselt kaasaegse kristliku muusika alla. Siiski on võimalik ka koguduse üldlaulude vanemaid, traditsioonilisi, kuid sisukaid ning hea teoloogiaga laule kaasajastada läbi vastava helikeele ja pop-muusika instrumentide abil ning seeläbi muuta need nooremale põlvkonnale vastuvõetavamaks. Heaks näiteks võib tuua „Vaimulike laulude” kogumikust laul 471 *Kui Jumala rahu on hinge sees*, autorid G.Spafford ja Horatio Philip P.Bliss 1876. Antud laul on Daniel Levi poolt lauldud noorte Piiblipäevadel

populaarseks ja taasavastatud paljude koguduste noorte hulgas (EEKBL Sool ja Valgus, EKNK Pärnu kogudus, Tallinna ja Tartu 3D kogudused jt). Samasuguse näitena kõlas Piiblipäevadel 2012 KLPR-i (Kiriku Laulu-ja Palveraamat, luteri kirik) lauluvaras asuv *Võta hing Issandat, vägevat Jumalat kiita* (17.saj. saksa viis, sõnad Joachim Neander), mis on üks tuntumaid luteri kiriku laule, esitas Piiblipäevadel Mariliis Luide, Eesti Evangeelse Aliansi peasekretäri Indrek Luide ülimusikaalne tütar.

Isiklikult arvan, et mittekristliku taustaga nooremal või keskealisel inimesel, kes kasvanud rock-ja popmuusikaga käsikäes ning täiesti ateistlikus kodus ja keskkonnas, on suhteliselt raske haakuda traditsioonilisse, klaveri-või orelisaatega hümnilaadsete üldlauludega koguduse jumalateenistusse, selle keskkonda ning teoloogiasse, ta lihtsalt tunneb ennast seal võõrkehana, arusaamatus ja igavavõitu keskkonnas (toetudes töö kirjutaja kogemustele ja vestlustele tavaliste 25-50 aastaste mittekristlastega, intervjuule Pärnu Oikumeenilise Naiskooori 30-50 aastaste lauljatega erinevatest kogudustest ning intervjuule 49-aastase eespoolnimetatud Andrus Lukasega) ning suhtumise muutus võib tulla pikema aja jooksul lähemalt kokku puutudes kiriku erinevate tahkudega ja võimalustega.

Või siis juhul, kui inimesel on oma religioossetes otsingutes tõsi taga, leiab ta endale ehk sobivama stiiliga koguduse või halvimal juhul – juhtub ka nii – eemaldub igasugusest kristlikust keskkonnast ning haakub hoopis muude alternatiivsete religioossete või filosoofiliste praktikatega.

Samas väidab Pärnu Immaanueli koguduse kauaaegne pastor Joosep Tammo, et tegelikult see pole probleem ning et inimesed ei ootagi kirikust sedasama, mida ka raadiost kuulda võib või mingit kaasaegset šõud, vaid ikkagi midagi erilist, pühalikku ja traditsioonilist (suuline intervjuu Joosep Tammoga mais, 2017). Usun, et õigus võib olla mõlemal poolel.

Siiski toon siia ilmeka näite eespoolmainitud Harta koguduse ülistusmuusiku Andrus Lukase päästmisloost, kus on otsesed seosed muusikalise maitse ja Jumala Vaimu töö vahel:

“Ma sain päästetud 1986. aastal. Minu vana klassivend kutsus mind ühte koduosadusse. Selle hetkeni mul polnud mitte mingisugust kokkupuudet Jumalaga, ei vanemate kaudu ega ka kuskilt mujalt.../klassivend meelitas mind tegelikult kristliku rockmuusikaga.../ Klassivend ütles, et seal nad kuulavad ühes kodus kristlikku rockmuusikat. Ja see mind tegelikult tõmbaski kaasa ja üllatas mind. Minu jaoks seostus pilt kristlusest vanade tädikestega tühjas kirikuhoones. Ma läksin sinna koduosadusse Hiie tänavale, kus Raimond Jakobs tegutses. Seal

oli 6 või 7 inimest tol korral ning õhkkond oli vaba ja sundimatu. Tundsin end seal hästi ja küsisin igasugu küsimusi Piibli kohta. Nad rääkisid mulle seal olles ka päästest ning Jumalast ja Tema plaanist mu elu jaoks – et Jumal tahab meiega osaduses olla ning Ta tahab, et me oma elud Talle annaksime. Siis mul tekkis järsku vajadus Jumala järele ning ma tahtsin südamest palvetada selle pärast – ma kogesin Jumala armastust seal ning sain aru, et Tema on tõeline elu ja et Temas on kõik hea alguse saanud... ...Ma mäletan, et ma palvetasin koos koduosaduse liikmetega ning kui ma pärast bussi ja trammiga koju läksin, siis ma hõljusin justkui pilvedes. Ma tundsin end nagu oleksin järsku uuesti sündinud – ja just see vaimselt ka toimus. Minu elu oli tollest hetkest alates ümber pööratud. See ei tähenda, et mul enam poleks raskusi ega probleeme olnud, aga sellel päeval algas minu uus elu. (Lukas 2006)

Intervjuu on sel hetkel 38-aastase heliloojaga tehtud peale tema ülieduka plaadi” Huulte vili” ilmumist märtsis, 2006. aastal.

Antud intervjuu kajastab ilmekalt noore sekulaarse inimese suhtumist kristlikku maailma ja muusikasse.

Andrus Lukas on juba üle kümne aasta üks hinnatumaid ja populaarsemaid ülistusmuusikuid Eesti kristlikul muusikamaastikul, tema kirjutatud lood on leidnud tee ka koguduste ühislaulude repertuaari, kindlasti ei ole tähtsusetu tõsiasi, et ta kasutab palju VT tekste psalmidest ning põimib oma laulude tekstidesse ka sõnumi Pühast Kolmainsusest ning tema muusika ei ole ülearu keeruline, on meeldejääv ja kaasahaarav.

(osaliselt haakub see juba järgmise teemaga – muusika ja sõnade seos.)

1.5. Muusika – sõnade seos ning tähtsus koguduse spiritualiteedi ja teoloogia kujunemisel

Jumalateenistuse ühislaulu äärmiselt oluliseks osaks on eelkõige ka laulude sõnad, kuivõrd need väljendavad reaalselt seda, kelle poole, kuidas ja miks me oma lauluga pöördume, kas täname ja kiidame loodu ning igavese elu eest või laulame “lihtsalt niisama” ehk siis teeme vaid ilusat muusikat (ajakiri *Relevant*, 2017)

Koguduste liikmed ise on öelnud antud töö uurimusosa küsimustele vastates, et üldlaul ühendab neid Jumalaga, Ta kõnetab sel ajal läbi sõnade ja muusika ning juhhib nägema olukordi, millele inimesed ise on varem mõelnud, Tema silmade läbi, samuti valmistab üld –

või ülistuslaul neid ette nõ. kohtumiseks Jumalaga ja ka jutluseks.

Sõnad koostöös laulmisega võivad meid õpetada aru saama Kolmainu Jumalast, mõistma suuremat plaani Issanda töös ning anda edasi ka meie koguduste üldist teoloogiat- see on koguduse primaarteoloogia, väidab Meego Remmel (Remmel 2001, 82-83).

Sõna jõud on suur – sellega võib luua ja sellega võib hävitada. Sõnaga võib õpetada Jumala káske ja sõnaga võib märkamatu laostada inimloomust.

On palju arutletud selle üle, kas jumalateenistuse üldlaulude sõnad peaksid olema poeetilised või mitte; lühemad või pikemad; kas ohtrad kordused mõjuvad hästi või on need mõttetus; kas tekst muutub mõnikord domineerivaks või on üpriski algeline ning kas üld- ja ülistuslaulud toetavad sõnaliselt koguduse kristlikku spiritualiteeti ja loovad seoseid kasvava noore põlvkonna peades ja südameis või annavad noortele inimestele pinnapealseid teadmisi.

Kui muusika on koostöös tekstiga ning toob esile laulude sisu nii stiililiselt, harmooniliselt kui meloodiliselt, on muusika ja sõnade pingeväli tasakaalus, leiab tuntud laulupedagoog ja dirigent Ene Üleoja oma artiklis „Kirikumuusika ja muusika kirikus” (Üleoja 2007).

Teksti ja muusika mõju on põhjalikult analüüsinud oma diplomitöös ka seminari endine tudeng Eike Vellend, oma põhialalalt muusikapedagoog. Ta kirjutab: “Muusika mõju tekstile on äärmiselt peen ja erakordne. Tekst saab läbi muusika tihti tugevdatud ja rõhutatud. Samas, kui sõnadele pannakse juurde muusika ja muusika hakkab ka tekstiga võistleva, siis tekst peab säilitama oma terviklikkuse”(Vellend 2016).

Sõna mõju muusikas ja jumalateenistuste üldlaulus on huvitavalt analüüsinud ka Gordon Alban Adnams (kooridirigent, Edmontoni Ülikooli muusikaprofessor, evangeelsete koguduste muusikajuht) oma doktoritöös: „Muusika emotsionaalne vägi realiseerub kõige paremini koguduse elus siis, kui sobilik muusika haagib omakorda sobiliku tekstiga. Sellises ühenduses muusika dramatiseerib, selgitab, rõhutab, „hingab elu“ sõnadesse ning toob esile palju rohkem tähendust, kui sõnad üksi”(Adnams 2008, 40). Lisaks eelnenule, väidab ta, et “muusikast saab muutuse kandja, mis aitab eemaldada inimeselt barjäärid ja rajab tee laulja arusaamale sellest, mida ta laulab” (*ibid.*, 40).

Pea nõustuma nii Vellendi, Remmeli, Adnamsi ja teiste väidetega, et kuivõrd koguduses hümne, tänu – või kiituslaule lauldes kohtume tegelikult Jumalaga, viibime Tema ligiolus, laulame seda, mis me oleme ning toetudes samas ka Robert H. Michellile sõnadele, on võimalik kunsti ja eriti sõnalise muusika abil “kohtuda transtsendentaalse, sõnulsetamatu ja mõistetamatuga, kui Jumala Vaim toob ilmutuse inimese vaimu”. (*via* Vellend 2016)

Rääkides teiste muusikute – kristlastega (Alari Allikas, Marek Talts, Mart Metsala, Anu Tilk,

Margit Prantsus), võib tõdeda, et ka muusikuna, kellele muusika on töö, kogu elu, hingamine, mõtlemine ja teenimine, on jõutud järeldusele, et mitte üksnes muusika pole olnud see, mis puudutanud ja Jumalale lähemale toonud on, vaid just muusika KOOS vaimulike sõnadega on aidanud paljudel hetkedel nii emotsionaalselt kui sügavalt mõista Jumala sõnumit.

Tuues näiteid tänapäevasest koori – ja ülistusmuusikast: näiteks *Psalm 102* Vanast Testamendist muusikasse valatuna Elo Toodo ja Misjonikoori ettekandes, näeme teksti peent kasutamist koostöös muusikaga (refraani peaks muidugi kuulama koos muusikaga):

Jehoova, kuula mu palvet

ja mu appihüüd tulgu Sinu ette!

Ära pane oma palet varjule minu eest!

Kui mul on kitsas käes, pööra oma kõrv mu poole!

Refr: Sel päeval, kui hüüan, tõtta mulle vastama!

Või folk – rocki – laadsest ülistusmuusikast, Andrus Lukase teksti ja muusikaga *Sind tänan ma* (antud näide küll pigem folk-ballaad):

Sind tänan ma, et oled oln`d mu kõrval Sa,

nii päeval kui ööl Sinu kätt võin tunda ma.

Ülistan sind kõige eest, mis oled teinud Sa,

Sulle kuulub mu süda nüüd, mulle armas oled Sa!

Tänu Sulle, Jeesus, tänu, Püha Vaim, tänu Sulle, Isa, Aamen!

Või Valguse Tee Vabakoguduse pastori ja muusiku Mart Metsala sügavalt mõtisklev palve – laul *Kummardun palveks*:

Kummardun palveks, muljeist küllastund meel.

Süda ootuses valvel, sõnu kaalumas keel.

Algul nii raskelt pöördub mõtete vool,

vaim otsekui ärkab, katkeb hämude loor.

R.: Ja jälle Su hääl leiab tee mu väsinud huulteni,

taevavabadus hoovab kui värskendav tuul.

Ja murede jää sulab allikaveeks,

milles näen ma vaid Sind,

mu Issand Sa, mu arm.

Nendes lauludes ja tekstides on kasutatud nii Vana Testamendi algset psalmide teksti, mis ühendatud haarava muusikalise poolega kui ka heliloojate endi poeetiliste sõnade ja viisi kaudu on edasi antud sügav, Jumala tuge ja Püha Vaimu osadust otsiv mõte.

Ilmselt tuleb ka äärmiselt vastutusrikkalt suhtuda koguduseskäivate ja sinnedulevate laste ja noorte kasvatamisse läbi üdlaulude sõnalise, muusikalise ja teoloogilise poole.

Töö see pool puudutab sügavalt ja otseselt antud töö kirjutajat, kuivõrd ka antud diplomitöö üks uuritavatest objektidest ja diplomandi kodukoguduseks on vabakogudus Sool ja Valgus, milles kasvab ligi 20 väike – ja varases murdeas last, kes osalevad jumalateenistuste ülistusosas nii ühiselt kaasa lauldes – kuulates (vastavalt vanusele, isiklikule arengule ja võimetele) kui ka juba aeg-ajalt ise kaasa teenides.

Lisan siia Eike Vellendi suurepärase kokkuvõtte noorte Piiblipäevade laulude teoloogilise poole uuringust, kuivõrd see väljendab adekvaatselt antud teema päevakohasust:

“/.../võib öelda, et 2011–2015 noorte Piiblipäevadel lauldud ülistuslaulud peegeldavad eelkõige seda aega, ühiskonda, milles me elame, olgu selleks siis rohke romantika alatoon lauludes, individuaalne usukäsitus mina-lauludes ning vajaduspõhised laulud/.../Samas on positiivne, et väga paljud laulud rõhutavad pääste ja pühitsuse teemat, mida ka EKB Liidu baastekstid esile toovad ning positiivne on ka noorte soov ja julgus kasutada lauludes Pühakirja tekste.

Sama vastutusrikas on ka nende inimeste töö, kes valivad koguduses laulud ühiseks laulmiseks. /.../laulud, mida me laulame, kujundavad väga suures osas meie arusaama teoloogiast ja usuelust, /.../sellisel juhul on ühe osana meie teoloogiliste arusaamade kujundajateks laululoojad ja laulude valijad. Eriti oluliseks pean antud teemat just noorte kontekstist lähtuvalt, kuna noorte jaoks on muusika väga suure tähtsuse ja mõjuga, mõtlema, kuivõrd vastutusrikas ja oluline on laululoojate töö, et meil oleks selliseid laule.” (Vellend 2016)

Kindlasti ei piisa laste ja noorte kristliku maailmavaate kujundamiseks ja kogudusse püsijäämiseks vaid muusikast ja ühislaulust, vaid selleks on vaja eelkõige vanemate ja kaaskristlaste isiklikku eeskujut, toetumist Jumala Sõnale ja selgitust, pikaajalist pühapäevakoolitööd, palvetamist, Püha Vaimu ilmutust ja Jumala tahte tundmist (vt. ka antud diplomitöö uurimuslikku osa, Taavi Tambergi intervjuud lauluvaliku osas Soola ja Valguse koguduses algusest peale ning mõtteid teoloogiast ja püsivusest).

Esimese osa kokkuvõtteks

Vaadates Eesti ajaloole ja traditsioonidele, näeme, et ühislaulmine – regilaulud, vaimulikud rahvaviisid, laulupidude traditsioon, rahvalikud ühislaulmised, traditsioonilise ehk luteri kiriku koraalide laulmised, vennastekoguduste, baptistliku ning teiste vabakoguduslike juurtega kirikute üld – ehk ühislaulmine on siiski üldise muusikakultuuri pärisosa, seda on ilmselgelt raske üle tähtsustada (Ojamaa *et al*, 2007), sellest kirjutab põhjalikult Meego Rimmel oma doktoritöös "*Wake up, my heart, and glorify the Creator in singing!*" (Rimmel 2011)

Põhjaliku ja sisuka ülevaate ja analüüsi on teinud ka Kairi Normak oma lõputöös "*Ühislaulu areng Eesti EKB Koguduste Liidus XXI sajandi alguses*" ning suurima ajaloolise ülevaate Eesti vabakoguduste ajaloost, identiteedist ja üldlaulu tähtsusest on kirjutanud Kõrgema Usuteadusliku Seminari õppejõud Toivo Pilli oma raamatus „Usu värvid ja varjundid” (Pilli 2007), kust saame samuti lugeda, et kristlaskonna kooslaulmine on miski, mis „annab kogudusele juba siin maa peal aimu kuulumisest taevasesse „ühendkoori” ning et laulul ja muusikal on jumalateenistuse tervikus sügav teoloogiline sisu. (*ibid.*, 202)

Tegeledes antud töö kirjandusliku materjali ja uurimusliku poolega, sain teada enda jaoks ka huvitavaid fakte –“Vaimulike laulude”(väljaandeaasta 1997) koostamisel võeti sinna sisse hulgaliselt ka nn.vanu laule eelmisest kogumikust “Evangeelsed laulud”(1976), kuhu omakorda oli koondatud hulgaliselt eelmistest, veel palju vanematest ja koguduste hulgas populaarsetest kogumikest (“Laulud Talle kiituseks”,“Võidulaulud” ja “Metodisti lauluraamat”) põhjendusel, et neid laule koguduste liikmed juba tunnevad ja teavad ning seega tekib vähem võõrastust uue lauluraamatu suhtes (Paldre 2001). Lisati mõningaid traditsionaale, mõned Soome autorite lood ning üht-teist ka Eesti kristlike kaasaegsete heliloojate loomingust – need pidid kompenseerima nooremate koguduseliikmete muusikamaitset ja laulusoovi.

Samuti on selgunud, et vaatamata põhjalikule tööle ja rikkalikule lauluvalikule ei ole kõik EEKBL kogudused VL-i omaks võtnud erinevatel põhjendustel (vt. töö uurimuslikku poolt, intervjuud Taavi Tambergiga, Sool ja Valgus vabakoguduse juhatuse esimehega), põhiliseks põhjuseks on toodud lauliku mitte – kaasaegsus tänapäevases pop-kultuuri – keskses ja kiiresti muutuv ühiskonnas ja kristlikul muusikamaastikul ja ka majanduslikke kaalutlusi.

Koguduse üldlaul on aegade algusest peale kuulunud Jumala teenimise ja ülistuse juurde ehk siis Jumal ise on andnud meile nii muusika, lauluhääle kui korralduse Teda lauluga ja pillidega kiita, sellest on kirjutanud kuningas Taavet oma psalmides, seda on nimetanud

apostlid Luukas (Lk 1: 46-47), Paulus (Ef 5:19, Kl 3:16), sellest on kirjutanud kirikuisad (Augustinus) ja teoloogid, Gregorius I ja Martin Luther, seda on tunnistanud koguduste liikmed, kirikumuusikud ja tänapäevased ülistusmuusika esitajad.

Sel on olnud nii usklike ühteliitev kui ka koguduse teoloogiat ülesehitav ülesanne ja roll. Ühtlasi peab tõdema, et koguduste üldlaulu ja/või ülistuse stiil on Eestis juba pikka aega muutuste ning kaasajastamise teel ning konsensuse leidmine erinevate põlvkondade ja erinevate üldlauluga mudeliga koguduste vahel on üks suuremaid ülesandeid, mis nii meie EEKB Liidul kui arvatavasti ka teiste konfessioonide kogudustel ees on.

2. UURIMUSOSA: KAHE EEKB LIIDU KOGUDUSE ÜLDLAULU MUDELI VÕRDLUS JA ANALÜÜS

Kuna antud diplomitöö eesmärgiks on mõista kahe EEKB Liidu Pärnu eripalgelise koguduse üldlaulu mudelit ja selle kujunemise lugu, tutvusin nende kahe koguduse ajaloo ja kujunemislugude taustaga ning teostas nii kirjalikud kui suulised intervjuud koguduse juhtidega, muusikatöö koordinaatori ja koguduse liikmetega.

Nendeks kaheks koguduseks on EEKBL Pärnu baptistikogudus Immaanuel ja EEKBL Pärnu vabakogudus Sool ja Valgus, ühe ajalugu 133, teisel 22 aastat. Üks kasutab oma jumalateenistustel põhiliselt 1997 väljaantud Vaimulike Laulude kogumikku, teine suurelt jaolt kaasaegset ülistusmuusikat.

Kuigi antud uurimustöö ei ole eriti suuremahuline, annab ta siiski sisuliselt olulise pildi kahe EEKB Liidu küllaltki erineva koguduse muusikalistest valikutest ja üldlaulu seostest teoloogiaga koguduseliikmete jaoks. Võib arvata, et paralleele tasub tuua ka teiste sarnaste vaba – ja baptistikogudustega meie liidus.

2.1. Metoodika kirjeldus

Andmete kogumiseks kasutasin poolstruktureeritud intervjuud, koguduse juhtidele ja koguduse liikmetele koostas eraldi küsimustikud, mõlemas küsimustikus 10 küsimust.

Vastused on vabas vormis, küsimustikus ei kasutatud jah/ei või valikvariante, et inspireerida igat vastajat rohkem omi mõtteid avaldama. Iga vastuse juures on võimalik lisada midagi omapoolset, kui selleks soovi on.

Kasutasin uuringu läbiviimisel sihipärast valimit nende puhul, kes on koguduses seotud muusikatöoga (12 inimest) ja mugavusvalimit nende puhul, kes ei ole seotud (3).

Küsimustele vastajaid kokku oli 15, kellest 12 olid koguduse tavaliiikmed, kaks koguduste juhid ja üks muusikajuht.

Saatsin kõigile kirjalikud küsimused tutvumiseks e-posti teel, vastanutest 13 vastasid kirjalikult, kaks telefoni teel.

Lisaks eelnenule viisin nende kahe koguduse juhiga läbi vestluse vormis

individuaalintervjuud, mis koosnesid vabalt valitud küsimustest, lähtuvalt koguduse iseloomust ja traditsioonidest.

Võrreldes kirjalikult vastaja vastuseid nendega, kes said vastata otse, küsimusi selgitades ja läbi arutledes, võib näha, et kirjalikult vastajate vastused on lühemad, napisõnalisemad ja mõne vastaja puhul ka pinnapealsemad. On muidugi erandeid, mõni kirjalikult vastaja, näiteks Jaanika Kišunas, 38-aastane, Sool ja Valgus koguduse liige 16 aastat, on vastanud väga sügavalt, sisukalt ja põhjalikult. Sama võib öelda Immaanueli koguduse liikme Rebeka Bannikova kohta, kes vaatamata oma noorusele (23a.) ja antud koguduses olnud suhteliselt lühikese aja kohta (7 aastat) on andnud töö sisukusele hea panuse.

Enamik küsimuses osalejaid lubasid oma nime, vanust ja kogudusse kuulumise aastaid vajadusel avaldada. Kui see pole oluline sisulisest poolest lähtuvalt, kasutan alljärgnevat tühiseid: M (kui tegemist on mehega), N (kui tegemist on naisega), Im (kui tegemist on Immaanueli koguduse liikmega), SV (kui on tegemist Sool ja Valgus koguduse liikmega).

Number M või N taga näitab vanust. Näide: N28_SV või M61_Im.

Analüüsid küsimustikule vastajate vanuselist skaalat, peab tõdema, et see on päris lai, ulatudes 19-st 67 aastani.

Kuna Sool ja Valgus vabakoguduse ajalugu ulatub vaid aastasse 1995, on ka küsimustele vastajate vanuseline skaala väiksem – noorim vastaja on 19-aastane, vanim 49-aastane.

Kõige rohkem esindatud on 40+vastajad (5 inimest), kaks vastajat on 37, üks vastaja 28 ning nagu öeldud, noorim vastaja 19. Uurimisküsimustikule vastajate keskmine vanus kokku on seega 39 aastat.

Kuna Immaanueli kogudus on palju pikema ajalooga (vahe on umbes 110 aastat), on ka liikmete ealisus hoopis suurem ja laiemal skaalal varieeruv. Küsimustele vastajate keskmine vanuseskaala on 44-61, v.a. noorim vastaja, kes on 23 (Rebeka Bannikova) ja vanim vastaja, kes on 67 (pastor Joosep Tammo). Seega antud diplomitöö uurimisküsimustele vastajate keskmine matemaatiline vanus Immaanueli koguduses on 50 aastat.

Küsimused puudutasid vastaja liikmelisust vastavas koguduses ja osalust koguduse muusikatöös; vaimuliku muusika tähtsust vastaja koguduses ja Jumala juurde tulemist; sõnalis – muusikalise poole seose olulisust ning koguduse teoloogia kajastumist ühislauludes; lauluvaramu kasutamist ja valikuprintsiipe; ühislaulu ühe – või mitmehäälsel valikut ja

muusikategijate professionaalsust (meisterlikkust) st. kas koguduse liikmed ja juhid peavad jumalateenistusel muusikaga teenivate inimeste oskuseid oluliseks või mitte.

Soovisin ka teada, kas koguduseliikmed on rahul antud koguduse üldlauluvalikuga või sooviksid nad mingisuguseid muid laule, kaasaegsemaid näiteks (või vastupidi, traditsioonilisemaid).

Pastorite ja juhtide, kaasaarvatud muusikajuhi küsimused puudutasid rohkem teenistuse muusikalise ja sisulise poole seoseid, lauluvaliku põhjendusi, muusikamaitse mõju lauluvaliku juures, teenistuse läbiviimise korda, üldlaulu seoseid koguduse teoloogiaga ja noortele muusikutele võimaluse andmisi (vt Lisa 1 ja Lisa 2).

Käesolev töö keskendub kahe erineva Pärnu koguduse üldlaulu mudeli kujunemise uurimisele ning sellele, kas mõlemad mudelid toimivad samavõrra edukalt mõlema koguduse liikmete puhul.

Seetõttu keskendusin mõlemas küsimustikus alljärgnevatele põhieesmärkidele:

1. Selgitada välja muusikalise tegevuse ja üldlaulu mõju uuritava liikme kogudusse tulemisel ja seal tegutsemisel
2. Mõista, kas üldlaulu või ülistusmuusika tähtsus ja seos koguduse teoloogiaga on küsitavatele oluline
3. Selgitada välja koguduse juhtide ja muusikajuhtide üldlaulu valikud ja põhjendused
4. Selgitada välja tavaliiikmete rahulolu üldlaulu repertuaarivaliku suhtes, sellega seoses võrrelda kummaski koguduses kasutatavat lauluvaramut

Järgnevad peatükid käsitlevadki uurimustulemusi vastavalt nendele eesmärkidele.

2.2. Uurimustulemuste analüüs

2.2.1 Üldlaulu või ülistuslaulu tähtsus koguduseliikmetele ja juhtidele

Analüüsides nii juhtide kui tavaliiikmete arvamust üldlaulu/ülistuslaulu tähtsusest koguduse jumalateenistusel, võib kindlalt väita, et koguduse üldlaul, ükskõik, millises vormis või stiilis seda kasutatakse, on võrdselt oluline kõigile, olenemata vastajate vanusest, kogudusse kuulumise ajast või staatusest koguduses.

Välja on toodud üldistatult kaheksa erinevat põhjust üldlaulu olulisusest ja seostest üldlaulu ning jumalateenistuse teoloogilise poole vahel (ei ole järjestatud tähtsuse järgi)

- õige emotsionaalne häälestus Jumala ette tulemisel
- aitab luua sidet inimese, Jumala ja Püha Vaimu vahel
- aeg olla Jumalaga lähedane
- tervendab läbi sõnade ja Püha Vaimu väe
- aitab sõnastada tänu ja palveid ning kinnitab vaimulikult läbi laulude sõnumi
- kaaskristlastega emotsionaalse ühtsuse loomine
- vaimne ettevalmistus ja häälestus jutluseks
- loob seosed lauldava sisu ja koguduse üldise teoloogia vahel

Kui teisi põhjuseid oli erinevate vastajate vahel erineval hulgal ja erinevas väljenduses, siis viimast põhjust – loob seose lauldava sisu ja koguduse üldise teoloogia vahel – olid pisut erinevas sõnastuses välja toonud kõik 14 vastajat.

Küsimusele üldlaulu olulisusest ja teoloogilistest seostest vastas Immaanueli koguduse pastor Joosep Tammo konkreetselt ja kõnekalt:

Vanasti öeldi nii, et koguduse koor on teine kantsel. Nii üldlaulul, koori, ansambli kui soolo laulul on koguduse kogunemistel eriline koht. Alahinnata ei saa ka instrumentaalmuusikat. Muusika annab nii sõnades kui emotsionaalselt õige ja vajaliku häälestuse Jumala palge ees.

Kindlasti laulude sõnad ja helikeel mõjutavad koguduse spiritualiteeti. Väljakujunenud traditsioonilises koguduses ei saa muusika puudutada ainult noori või ainult vanu. Seal peab olema kõigile midagi. Ka laulude sõnad peavad vastama UT-i õpetusele.

Kadri Tamberg, Sool ja Valgus koguduse liige selle loomisest alates, on väljendanud jumalateenistuse alguse ülistusmuusika osa lihtsate, kuid sügavate sõnadega:

Üldlaulu osa ehk ülistuse aeg on minu jaoks kui lävepakust üle astumine Jumala trooniruumi, kus olen ettevalmistunud Tema sõnumi vastuvõtmiseks. Soovin, et see oleks nii kõigile osalejatele.

N58_Im kirjeldab üldlaulu ja muusika olulisust nii:

Minu jaoks on üldlaulul eelkõige sügavam teoloogiline tähendus, samuti on ühisel laulmisel ka suur mõju meie emotsioonidele. Laulude sisu koosmõjus muusikaga puudutab ja kõnetab väga. Juhtub sedagi,

et vahel rohkemgi, kui jutlus. Muusika mõju inimesele on tugev.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et üldlaul on kristlikus koguduses väga oluline. See kõnetab tavaliselt koguduse liikmeid nii emotsionaalselt kui vaimulikult, loob ühetkuuluvustunde ning seosed laulusõnade ja koguduse teoloogia vahel.

2.2.2. Koguduse juhtide ja muusikajuhtide üldlaulu valikud ja põhjendused selleks

Antud töö uurimusosa küsimustikus on koguduse juhtide ja muusikajuhiga tehtud nii sarnased kui erinevad intervjuud, st. kirjalikud küsimused (mis olid erinevad koguduste liikmetele saadetud küsimustest) juhtidele saatsin kõigile kolmele- Joosep Tammole, Immaanueli koguduse pastorile, Marek Taltsile, Immaanueli koguduse muusikajuhile ja Taavi Tambergile, Sool ja Valgus vabakoguduse juhatuse esimehele.

Kuna Soola ja Valguse kogudusel hetkel korralist pastorit pole ning koguduse asutaja aupastor Alari Allikas viibib seoses oma tervisliku seisundiga Inglismaal taastusravihaiglas, ei saa kahjuks antud küsimusi pastorile esitada, samuti pole Soola ja Valguse koguduses olnud üldist muusikajuhti, seda tööd on põhiliselt teinud koguduse pastor ning juhatuse esimees või mõni muu ülistusosa eest vastutav isik. Viimastel aastatel on valitud küll jumalateenistuse ülistusosa koordinaator, kes lepib kuu lõikes kokku muusikategijad jumalateenistusel.

Seega küsimused juhtidele on esitatud vaid Taavi Tambergile, kes on koguduse algusest saadik olnud koguduse juhtiv töötegija, osalenud jumalateenistuste üldlauluosa juhtimisel ning täidab praegu diakonina ka nõ. karjase rolli.

Sain teada, et esiteks on kõik kolm vastajat osalenud üldlaulude valikus. Teiseks selgus fakt, et Immaanuelis valitakse üldlaule tavaliselt eelkõige lähtudes kirikukalendris olevate teemade järgi ning võimalikult seotult jutluse teemaga. Sool ja Valgus koguduses on aga jumalateenistuse üldlaulude valik juhuslikum ning lähtuvalt jutlusest valimist– eriti kui jutluse pidajaks on külalispastor – on suhteliselt harva.

Küll arvestatakse mõlemas koguduses suuremate kirikupühade sisuga – ülestõusmipühade, lõikustänapühade või jõulude ajal on ikkagi rohkem temaatilisi laule ning muudel aegadel võivad teemad varieeruda laialt skaalal. Võrdluseks – Sool ja Valgus koguduses taas vähem, on suur hulk ülistuslaule, mida kasutatakse aastaringselt, sõltumata kirikukalendrist ning mille hulgast ülistusosa juhtiv isik valiku teeb pigem isiklike maitse-eelistuste järgi.

Sama oluliseks peetakse üldlaulude lauldavust tavaliiikmete jaoks.

Immaanueli koguduse pastor ja muusikajuht tõid esile ka jumalateenistuse külalisesinejate temaatika – kuna muusikajuht hoolitseb ka sooloonumbrite või erinevate muusikaliste koosluste osalemise eest teenistusel, tuleb hoolikalt jälgida nende esinejate poolt lauldavate laulude sisu ja muusikalist sobivust jumalateenistuse konteksti.

Vastavalt küsitlusele kinnitasid mõlema koguduse juhid ka üldlaulude valija muusikalise maitse eelistusi, kuid ei pidanud seda kõige tähtsamaks. Küll aga peetakse oluliseks, et laulude valik oleks vaheldusrikas, et kogudusse tuleks aeg – ajalt ka uuemat repertuaari ning et laulude saatepillid oleksid varieeruvad, st. mitte ainult klaveri või süntesaatori saade, vaid kasutatakse ka naturaalkitarri, erinevaid rütmipille ja bandikooslusi (seda eriti just Soolas ja Valguses). Sama oluliseks või isegi kõige olulisemaks peetakse üldlauluvalikus laulude vastavust koguduse teoloogiaga.

On innustav kuulda ja lugeda Immaanueli koguduse pastori suust äärmiselt positiivset hinnangut oma koguduse muusikajuhi tegemiste ja valikute suhtes (väljavõte suulisest intervjuust Joosep Tammoga):

/.../kuna meil on Marek Talts, kes on professionaalne kitarrist, laulame ju ka aeg-ajalt üksnes kitarriga saatel, annab täitsa hea efekti, laseb häälel hästi kõlada.

/.../kuna Marek Talts on meil muusikajuht, oleme meie nõ. ” kõigesööjad”. See on teistmoodi jumalateenistuse osa, see on justkui lilled altarilaulu- maitsetuid asju siia ei panda. Seega peab ta muusikalises mõttes olema vastuvõetav. Ma usaldan oma muusikajuhti, siiani on ta olnud usaldusväärne. Muidugi, kui ta tooks pühapäevahommikusele jumalateenistusele rockbandi, siis ühe korra kannataksime ehk ära, aga rohkem mitte.

Ja samas toon siia kõrvale lõigu Marek Taltsi (40+) kirjalikust intervjuust, kus ta iseloomustab oma muusikalise maitse mõjusid jumalateenistuse üldlaulu valikul:

Ma arvan, et minu isiklik muusikaline maitse ei mõjuta koguduse üldlaulu valikut, kui ma valin VL-i raamatust laule. Tõsi - võimalus on neid laule saate osas töödelda ja seda olen püüdnud vähesel määral teha. Eelkõige, et üllatada iseend ja pakkuda vaheldust kogudusele.

Küll aga on minu isiklik maitse mõjutanud koguduse üldist muusikaosa. Kuna mulle meeldib improvisatsiooniline muusika, siis mitmed minu sõpradest

muusikud on meie teenistusel ka sedalaadi muusikat mänginud. Olen saanud tihti head tagasisidet, et muusika on olnud huvitav.

Marek Talts, kes on samuti Kõrgema Usuteadusliku Seminari lõpetanud, professionaalne instrumentalist, kitarriõpetaja Pärnu Muusikakoolis ning samaväärselt hinnatud muusik nii Eesti levimuusikas kui ka Eesti kristlikul muusikamaastikul väga erinevates stiilides mängida suutva pillimehena, loetleb küsimustikus juhtidele oma ülesandeid Pärnu Immaanueli koguduse muusikajuhina:

Minu ülesannete hulka kuuluvad klaverisaatjatega teenistusel üldlaulukoopäevade kokkuleppimine, pühapäevahommikuste teenistuste muusikaosa organiseerimine. Selleks palun põhiliselt meie koguduse muusikuid, lasteansamblit, segakoori, naiskoori, erinevaid lauljaid. Vahel kutsun ka teistest kogudustest muusikuid, ülistajaid, koore, ansambleid (näit. Oikumeenilist Naiskoori). Mängin ise kaasa kui võimalik ja proovin leida uusi võimalusi uute muusikakoosluste loomisel koguduses.

Taavi Tamberg, Sool ja Valgus vabakoguduse juhatuse esimees, diakon ja hetkel koguduse karjane, jagas oma mõtteid, valikuid ja maitse-eelistusi jumalateenistustel kasutatava repertuaari osas kõigepealt kirjalikus küsimustikus.

Küsimusele „*Millisena ja mis rollis oled kogenud oma kogudusepraktikas muusika ja üldlaulu osa koguduse kokkusaamistel ja teenistustel?*” vastab ta:

Isiklikult olen kogenud erinevates rollides - lauljana ja ülistusjuhina, kaasa-lauljana, sõnade näitajana. Kui mõtestada, et mis rollis muusikat koguduses olen kogenud, siis nii „äratajana”, teejuhina vaimulike mõtete juurde, rõõmu väljendusena, palvena, omal viisil kohtumisena Jumalaga.

Küsimusele „*Kuidas leiad sobiva repertuaari ja mis innustab neid lugusid kasutama?*” vastab:

Innustab kasutama see, kui laul muusikaliselt meeldib ning on mõistetava sõnumiga. Praktikas muidugi see, kui keegi laulab eelkõige meie koguduses, aga ka mujal ja on võimalik see kuidagi „salvestada”, paberil, internetis jne.

Suulises intervjuus, mis toimus 27.04.2017, huvitasid mind eelkõige küsimused, kustkohast tuli repertuaar neil aegadel, kui kogudus loodi (1995) ning miks ei võetud 1997. aastal, kui

EEKB Liidus anti välja „Vaimulike laulude” kogumik oma mahuka repertuaarivalikuga, seda Soolas ja Valguses kui EEKBL-i liikmeskoguduses, kasutusele.

Taavi Tamberg kirjeldab selle ajastu hetkesituatsiooni (vaba tekst, kirjutatud jooksvalt intervjuueeritava jutu põhjal):

Repertuaar tuli suuresti välismaalt, sel hetkel olid juba sidemed sealsete kogudustega, tegelikult osaliselt juba nõukogude aja lõpus.

90-ndate algusel toodi Rootsist ja Inglismaalt kassette, neid siin kuulati ja tõlgiti ja vahetati koguduste vahel, mistõttu ka tõlked koguduseti võisid pisut erineda.

Laulud levisid põhiliselt paljundatud lehtedel, kasutati ka grafoprojektoril lastavaid sõnu. Neid kasutati juba Saalemis, kui Alari Allikas teenistust juhtis.

Laulsime ka mitmeid laule, mis Alari ise tegi.

Paralleelselt Saalemi teenistustega tegi Alari oma kodus Karja tänaval palve – ja ülistusõhtuid, kus lauldi erinevaid kaasaegseid laule, tänapäevase helikeelega ja sõnadega.

/.../Koguduse sündides olime juba harjunud laulma neid uusi laule, uut repertuaari käest-kätte levinud laululehtedelt või Alari sulest, need olid kaasaegse helikeelega, lihtsamad, sobisid noortele ja uue lauliku ilmudes ei tekkinud meil vajadust selle järele.

/.../

Põhjused, miks ei tellitud VL-i:

- 1) ei olnud nõ. tellimust, meil olid omad laulud kiledel ja paberil juba olemas*
- 2) see ei sisaldanud neid laule, mida meie laulsime (vaid mõned 600-st!), paar traditsionaali ja veel paar („Kui ma imetlen su pühadust”, Wayne & Cathy Perrin, 1981, ingl. keeles, meile tuli 80-ndate lõpus; ”Mina usun”-Pekka Simojokki; „Isa taevas, me austame sind”, traditsionaal), suur osa neist lauludest olid ju tegelikult suhteliselt vanad, paljud pärit vanast laulikust („Evangeelsed laulud”)*
- 3) majanduslik põhjus – kui kogudusele neid telliksime, peaksime neid ju palju tellima ja raamatud on suhteliselt kallid*
- 4) uusi laule laulikusse ju juurde ei tule ja neid peab niikuinii otsima, mõte sellest, et järgmised 20 aastat laulame samu laule, ei olnud paeluv*

5) palju oli väljasõite ja raamatut, kust vaid mõni üksik laul võtta, polnud mõtet kaasas tassida

6) Kõik laulud on kompaktsemalt koos, stiililiselt sarnased, pole vajadust otsida üht siit ja teist sealt

Antud alapeatükki lühikokkuvõtte võib sõnastada alljärgnevalt:

Ehkki kahe traditsioonilt ja stiililt erineva üldlauluga koguduse juhid on olnud kaasatud jumalateenistuse üldlaulu valikul, on nende valikukriteeriumid repertuaari osas erinevad, lähtuvalt koguduse kontekstist. Ühise joonena võib nimetada ühislaulude lauldavuse, sisulise mõistetavuse ja teoloogiliste seoste loomise tähtsust. Mõlema koguduse nooremad juhid, kes muusikaga tihedamalt seotud ja enam-vähem ühe-ealised (44 ja 47), nimetavad ka vaheldusrikka ja värskema repertuaari kasutamise olulisust.

2.2.3 Vaimuliku muusika roll päästmisele ja kogudusse tulemisel

Uurides antud teemat koguduseliikmete käest, sain erinevaid vastuseid, milles mitmel küsitletaval mõlemast kogudusest kajastusid siiski sarnased läbivad jooned.

12-st vastajast (tavaliikmed) ainult kaks vastasid, et vaimulik muusika ei mänginud nende kogudusse tulemisel erilist rolli ning et selleks olid muud põhjused (M47_SV ja M61_Im).

N44_SV arvas, et otseselt ei mänginud rolli, aga ilma muusikata jumalateenistus oleks väga veider. Üheksa vastajat arvasid, et vaimulik muusika on vähemal või rohkemal määral olnud oluline nende jumalapildi kujunemisel ja kristlaskonnaga haakumisel.

Üldiselt on vastustest näha, et need inimesed, kellel on endal muusikaline taust (õppinud lapsena muusikakoolis, tegutsenud pastorist isa kõrval lapsepõlvekoguduses erinevates muusikalistes tegevustes, laulnud erinevates koorides ja ansamblites, teinud instrumentaalansamblit teiste noortega jne), on rohkem olnud mõjutatud kristlikust muusikast. Oluline on olnud seejuures ka nende osalemine koguduses juba lapsena vanemate kõrvalt ning inimeste vanus – nooremad inimesed on olnud rohkem mõjutatud kui vanemad, samuti on olnud tähtis varasest lapseeast saadik koguduses muusikaga teenimises kaasalöömine.

Suulises intervjuus Katariina Ligega (Sool ja Valgus koguduse asutaja Alari Allika tütar, 28-aastane) on ta meenutanud nende pere laste kaasamist koguduse tegevusse ning evangeelse muusika mõju nende mõtteviisi ja kasvamise Jumala juurde:

Ma arvan, et muusikaline pool mängis päris palju rolli meie arengus. See, mida isa laulis- sellel oli ju vaimulik sisu ja tähendus. Lastel on suur kujutlusvõime ja see pilt, mis meil tekkis taevast ja Jeesusest, kujunes ilmselt isa lauldud laulude kaudu (ka unelaulud, mis olid suuresti tema oma looming). Meie ehk õppisimegi Jeesust tundma paljuski läbi laulude, esialgu omal, lapselikul ja lihtsalt moel ning hiljem küpsemalt ja sügavamalt.

Samuti laulsime neid laule koos, pereringis ja mujal.

Kindlasti on see vastus märgilise tähendusega ning paljud lapsed, kes varasest lapseast saadik on koguduses käinud koos ühe või mõlema vanemaga, saavad suure osa oma jumalapildist lapsena läbi laulude. Seda kinnitab ka kirjalik intervjuu vastajatest noorima, Gaius Murrandiga (19-aastane, Sool ja Valgus vabakoguduses liikunud kolmandast eluaastast saadik, ristitud ja täisõiguslikuks koguduseliikmeks saanud 18-aastaselt), kus ta küsimusele „Kas vaimulik muusika on mänginud rolli sinu päästele ja kogudusse tulemisel?” vastab:

Osaliselt mängis küll, sest see näitas, et Jumala teenimine ei tähenda vaid Piibli lugemist ja palvetamist, nii et see haaras mind edaspidi rohkem ning soovisin isegi kunagi ülistusmuusikaga tegelema hakata. Ma arvan ka, et lapsed, kes pikkadest ja tarkadest jutlustest suurt midagi aru ei saa, saavad siiski suure hulga oma „jumalamõistmisest” laulude kaudu. Esimese päästepalve ütlesin ma 12-aastaselt piiblitugemislaagris ning samal ajal tegelesin ka juba trummimänguga koguduse jumalateenistuse ülistusosas.

Muusikaga tihedat seotust kirjeldab ka Tiina Vabson, erialalt filoloog, vanuselt 40+, Immanueli koguduse liige olnud 27 aastat:

Olen pärit kristlikust perekonnast, ema laulis nais- ja segakooris, isa mees- ja segakooris, isa juhatas koguduses tegutsevat viiulikoori (viiulid+laulurühm) – kõikides kooslustes olen ka ise osalenud (v.a meeskoor)alates varasest teismeeast. Lapsena lastekooris, teismelisena olin ise ka lastekoori juht ja saatsin laule klaveril emadepäeva ja jõulude ajal. Ja noortekoorid nii Pärnus kui ka Tallinnas. Nõmmel osalesin ülistusgrupis. Vaimulikul muusikal on väga suur osa ja tähtsus minu koguduslikus elus. Hetkel osalen naisansambelis ja segakooris, 1-2 X aastas teeme koos Marek Taltsiga ülistuslaule.

Sarnaseid lapsepõlvemõjusid on meenutanud ka Anu Tilk, põhiliikmelisuselt Suigu kogudusse

kuuluv, kuid sageli nii Immaanueli baptistikoguduses kui Saalemi Vabakoguduses tegutsev:

Olen pärit kristlikust kodust, ka mu sugulased on kristlased ning nii palju, kui ennast mäletan, olen olnud seotud koguduse eluga. Vaimulik muusika ei olnud kindlasti ainus, mis minu päästmisele kaasa aitas, aga väga suur roll oli sellel küll. Mind pandi koguduses juba lapsena laulma, nii duetti õega, kui ka erinevates koorides. Peale selle kõlas minu kodus pidevalt muusika, kuna isa laulis väga hästi, mängis klaverit, tegeles heliloominguga (vaimulikud laulud).

Eriliselt valgustav oli lugeda Immaanueli koguduse liikme N54_Im arvamust vaimuliku muusika mõjust noore kristlasena:

Kindlasti mängis vaimulik muusika rolli minu usuteel! Mäletan, et sõitsime ekstra laupäeva õhtuti Olevistesse Effata õhtutele. Küllap see ikkagi mõjutas, kasvõi alateadlikult ja emotsionaalselt kindlasti, seal oli ka teistmoodi muusika ja õhkkond. Ilmselt ma käisin ikkagi ka eestpalvel.

Inimene haakub paratamatult oma põlvkonna muusikaga ja selle pagasiga tuledb ka kogudusse, see jääb teda saatma terveks eluks.

Kokkuvõtlikult võib tõdeda, et ehkki kokkupuude vaimuliku muusikaga ja selle evangeelse sõnumiga ei ole päästele ja kogudusse tulemisel just otseseks tingimuseks või põhjuseks, on sellel väga suur mõju inimeste arengule ja psüühikale, eriti varases nooruses ja üldiselt on reegel, et kui inimene on lapsepõlvest saadik koos ühe või mõlema vanemaga pikaajaliselt koguduses käinud ning seal muusikategemisse kaasa haaratud, ei hälbi ta ka edaspidises elus kogoduslikult teelt.

2.2.4. Osalemine koguduse muusikaelus ja selle vormid

Uurides küsimusele vastajate seotust koguduse muusikalises elus osalemisega, sain teada, et 15 vastajast (3 juhti ja 12 tavaliiiget) on koguduse muusikatööga aktiivselt seotud olnud kümme, neli nendest on osalenud kas üldlaulu muusikajuhtide või ülistuslaulude tiimijuhtidena, ülejäänud 6 olnud aktiivsed muudes erinevates muusikalistes tegevustes.

Muusikategevustena on toodud välja alljärgnevad vormid:

- laulmine – kas solistidena või ülistusosa eeslauljatena, ansambli lauljatena või koorilauljatena

- pillimäng – klaverisaatjatena, basskitarristi- või naturaalkitarristina, viiuldajana, trummarina, flöödimängijana
- muusikaliste koosluste juhtimine – lastegrupid, tütarlasteansamblid, naisansamblid, kammerkoor, segakoor, noorte – ja laste instrumentaalansambel

Viimast tegevust – muusikaliste koosluste juhtimine on nimetanud vaid Immaanueli koguduse liikmed, esimest kahte – laulmine ja pillimäng, nii Immaanueli kui ka Soola ja Valguse koguduse liikmed.

N50+_Im, põhiliikmelisuselt 40 aastat Suigu kogudusse kuuluv, kuid Immaanuelis aastaid sageli tegutsev, on vastanud küsimusele enda muusikalise tegevuse kohta:

Minu osa koguduses on olnud muusika terve liikmeks olemise aja ja seda kolmes koguduses. Olen laulnud erinevate koosseisudega: soolod, duetid, tertsetid, kvartetid ning juhatan segakoori Saalemis, omal ajal kammerkoori ja naiskoori Immaanuelis, praegu naisansamblit Immaanuelis.

Samuti on oma mitmepalgelist muusikalist tegevust kirjeldanud Moonika Allsalu (Immaanueli koguduse liige 30 aastat) oma suulises intervjuus:

Läbi elu olen ma laulnud erinevates kooslustes – naiskooris, kammerkooris (noori oli rohkem), ansamblid jne. Kui olin noor, siis Munga tn. majas (see oli pastoraadi hoone) käisime Üllas Tankleri jt. metodisti koguduse noortega koos laulmas, seal oli ikka bandi moodi tegevus, tüdrukud laulsid ja poisid mängisid pille. See oligi juba siis oikumeeniline koostöö, ehkki seda sel ajal keegi nii ei nimetanud, meie jaoks oli see lihtsalt sõpruskond (siis oli metodisti kogudus Karja tn-l). Praegu laulan Immaanueli koguduse naisansamblis ja Pärnu Oikumeenilises Naiskooris, mis on väga värskendav – laulame üsnagi kaasaegset muusikat heades seadetes ja saame muusikaga teenida erinevates kogudustes.

Analüüsid omakorda Soola ja Valguse koguduse liikmete vastuseid, seda eriti noorema põlvkonna osas, tundub, et olulisem nende muusikalises töös on olnud pillimänguoskus – kui see on juba mingil arvestataval tasemel, haakuvad noored inimesed kergemini jumalateenistuse üldlaulu ülistustiimi. Seda kinnitavad ka intervjuud nooremate koguduseliikmetega – läbi pillimängu on noorel, sisemiselt tagasihoidlikumal inimesel kergem endas pulbitsevat teostada. Koguduse või publiku ees laulda on see – eest palju raskem – see nõuab tugevat enesevalitsust, head viisipidamist, emotsioonide ületamist, samas

suurt sisseelamist muusikasse ja lauldava sõnadesse ning eelkõige pikaajset ja pidevat harjutamist (seda kinnitab ka töö kirjutaja 25-aastane töökogemus laste ja noortega). Ses suhtes on suuremas koguduses, kus oma maja või kindlad ruumid, ehk lihtsam toime tulla ning erinevate ansamblikoosseisudega koguduse teenistusel ka üles astuda (on kergem korraldada ansamblite ja ülistustiimi prooviaegu – ja kohti). Samuti on oluline tunnetus, et laps või noor on oluline ja saab anda oma panuse teenimisse ja Jumala ülistusse.

Heaks näiteks võib taas tuua küsimustikus osalenud 28-aastase Soolas ja Valguses kasvanud Katariina Lige (endine Allikas) muusikalise tegevuse koguduses:

Mina hakkasin basskitarri mängima ikkagi alles koos oma vendade Kristjan ja Karl Allikaga (umbes keskkoolis) ja sellest ajast tegutsesin ka aktiivselt ülistustiimis, enne seda lihtsalt laulsin kaasa, ei juhtinud. Mulle väga meeldisid meie laulud ja mulle meeldis laulda, aga ma ei tundnud igatsust olla ise rahva või koguduse ees, see tuli alles siis, kui ise õppisin pilli mängima.

Katariina Lige toonitas samas, et oluline tema ja teiste noorte jaoks oli kindlasti vanemate eeskuju ja arusaam, et muusikaline tegevus ei olnud lihtsalt hobi, vaid üks Jumala ja inimeste teenimise viise.

Vastaja on hetkel põhiliselt tegutsev Tartu Risttee koguduse lähetusteenistuses Tallinna 3D koguduses ning basskitarrist Daniel Levi bandis, mis teeb nii ilmalikku kui kristlikku pop-rock-stiilis muusikat ning on Eesti muusikamaastikul kiiresti populaarsust kogunud.

Küsimusele *Kui sa oled osalenud koguduse muusikaelus, siis palun kirjelda, mis vormis ja kui kaua?* vastab ka Gaius Murrand, vastajatest noorim (19), kes on praktiliselt täiskasvanuks sirgunud Sool ja Valgus koguduse rüpes, saanud sealt head eeskuju ning läbinud ristimise ja koguduse liikmeks astumise täiel arusaamisel kristlikust spiritualiteedist ja ristiusu põhimõtetest, on pikemat aega aktiivne koguduse liige:

Esimest korda lõin ülistusosas kaasa umbes 12-aastaselt, kui ma veel trumme õppisin. Sel ajal oli meil koguduses piisavalt noori, et bändi teha. Tegelen ülistusega tänaseni, kuid juba pikemat aega kitarristina. Teenin kaasa ka teistel Pärnu linna kristlike noorte ettevõtmistel ja evangeelsetel õhtutel ning teiste koguduste teenistuste muusikalises pooles. Praeguseks oleme koos emaga muusikalisse teenimisse kaasanud ka minu 11-aastased kaksikõed.

M47_SV kirjutab samas oma vastuses samale küsimusele, et on osalenud koguduse muusikatöös igakülgsest – on tõlkinud laule ja teinud neid ise, valinud teenistuseks ülistusmuusikat, mänginud bass – ja naturaalkitarri, laulnud ja kaasanud noori ja lapsi teenistusse ülistusossa. (üldlaulu osas)

Alapeatükki kokkuvõtteks võib öelda, et tegutsemine koguduse muusikaelus on oluline (muidugi oleneb see inimesest) ja töötab suhteliselt võrdselt hästi nii traditsioonilises kui mittetraditsioonilises koguduslikus kontekstis. Vastuseid analüüsid paistab siiski, et pisut aktiivsemad koguduse jumalateenistuse üldlaulu osas on Sool ja Valgus koguduse noored liikmed, kuivõrd see muusika, mida nad ise hindavad, ei erine nii kardinaalselt jumalateenistusel lauldavast üldlaulu muusikastiilist. Oluline seejuures on eesmärgistada oma tegevus – et see ei oleks noore inimese jaoks pelgalt muusikaline eneseteostus, vaid tegutsemine Jumalariigi ja maapealse Kristuse ihu loomise nimel.

2.2.5 Koguduseliikmete rahulolu lauluvaliku suhtes ja selle teoloogilised seosed.

Lauluvaramu kasutamine

Vaadates kahe erineva koguduse liikmete vastuseid selles osas, võib näha, et ehkki repertuaarivalik on mõlemas koguduses täiesti erinev, on nii baptistikoguduse kui vabakoguduse liikmed üldiselt rahul koguduses kasutatava üldlaulude valiku ja rohkuse suhtes. Väga oluliseks peetakse kindlasti vaheldusrikast repertuaari, sõnalise poole sisukust ja teoloogilist seotust koguduse üldise teoloogiaga.

(vastab N54_Im):

Sõnade seos teoloogiaga ja üldse laulude sõnastus on ikka väga oluline. Mina isiklikult pean väga tähtsaks seda teksti, mida ma laulan. Praeguse aja noorte tõlgitud lauludes jääbki sõnaline pool vahel natuke nõrgaks. Hästi palju on armastuslaulude-laadseid laule, sisu võiks olla sügavam, laul ei tohiks olla sõnumi poolest lääge.

Mulle näiteks meeldivad Piret Ripsi laulud, need pole kunagi lääged (Anna Haava, Doris Kareva, Leelo Tungla tekstid).

Minu muusikamaitset on mõjutanud nooruses ja hiljem ka näiteks Tõnis Mägi, tema laulud on väga sisukad ja sügavad, samuti Alo Mattiisen, Urmas Alender.

Minu jaoks on ikkagi laulu tekst ja sisu praktiliselt esikohal- kui sõnumit ei ole, võib muusika olla hea, aga laul ei kõneta.

Mitmed vastajad on välja toonud ka mitte vähemtähtsa poole laulude raskusastme ja meeldejäävuse osas.

Näiteks Kadri Tamberg Sool ja Valgus kogudusest kirjutab küsimuse “*On see lauluvalik sinu jaoks piisav või oleksid sa vahel igatsenud mingeid muid laule või muusikalist materjali?*” vastuseks:

Minule on see vägagi sobiv. Musta lauliku (Evangeelsed laulud) laulude tekstid olid küllaltki keerulised ja ei jäänud meelde. Ülistuses tunnen, et on hea laulda peast, mitte olla sõnades kinni. Uuem ülistusmuusika on selles suhtes meeldejäävamate sõnadega ja lihtsamalt väljendatud sõnumiga.

Mõlemal pool eelistatavad vastajad ka rohkem kaasaegsema helikeele ja sõnastusega laule. Väga huvitavalt sõnastab jällegi N54_Im sellesisulise mõtte:

/.../vahel, kui lauldakse väga iidvanasid laule ja ei saada isegi hästi hakkama selle lauluga, sest helikeel on nii võõras, meloodia raske ja tekst arhailine, olen ma küll mõelnud, et miks see valiti...

Kui tegemist on noorema inimesega, siis ilmselt küll ootaks midagi uuemat!

Veel üks huvitav tähelepanek: vanemad laulud on väga kõrged, neid on tänapäeval raske laulda, sama probleem on luteri kiriku laulude puhul. Ei teagi, kas see peaks siis andma mulje taevasest inglikoorigest, aga tulemus on igatahes vastupidine ja isegi koomiline....

Üks vastaja Soolast ja Valgusest (N37_SV) on kurtnud ka info vähesuse üle uue repertuaari leidmisel tänapäevaste ülistuslaulude osas ning pakkunud välja, et internetis võiks olla koht, kust kerge vaevaga erineva repertuaari sõnu ja duure leida võiks (Soolal ja Valgusel on selleks küll oma ülistuslaulude list, mis aeg-ajalt täieneb mõne uue lauluga ja varasemal perioodil koostatud kiletatud sõnade-duuride mapp, kuid ikka tahetakse aeg – ajalt uut ja täitsa kasutamata repertuaari leida).

Immaanueli koguduse pastor Joosep Tammo mainis ka oma suulises intervjuus väga selgelt, et kuna Eestis on praegu palju eripalgelisi ja hinnatud ülistus – ja kristliku muusika loojaid, oleks kindlasti kiiremas korras vaja täiendada VL kogumikku uuema repertuaari osas.

(Näiteks Andrus Lukase, Piret Ripsi, Juhan Ungru, Timo Lige, Alari Allika, Piret Laikre jt. looming)

Samuti toonitab ta oma pikaajalisele kogudusliku töö kogemusel toetudes, et erinevat stiili

kogudused ongi head – Pärnu näiteks on ju väike linn ja pole mõtet dubleerida midagi, mis mujal hästi toimib:

Mis on hästi tähtis: iga kogudus peab vaatama seda, et sa ei pea kordama seda, mis mujal juba tehtakse. Pead ikkagi kasutama oma võimalusi, mis sul on. Vaatama oma kontingenti. Meie kontingent on 25%, 25%, 25%, igast vanuserühmast on midagi.

Vaadates meie pruuni laulikut (märkus: VL)- meloodilised, inglise, rootsi, iiri rahvaviisid. Ikkagi põhjamaa inimeste loodud. Suurele osale inimestest on see hea kuulata ja laulda. Ja teoloogiliselt korrektsed.

Küsimusele, kuidas talle tundub uuemate ülistuslaulude teoloogiline pool, vastab koguduse juht humoorikalt:

Vanad laulud katsid enamasti terve elu, terve narratiiv on sees. Uutel – kui võtta kõik laulud kokku, saad korraliku teoloogia. (naerab)

Ma arvan, et tahtlikku teoloogilist „nurisünnitust” keegi ei taha, aga võib juhtuda. Sõltuvalt muusikajuhist jne. Peaks olema ikkagi kooskõlas laiema vaatega, laiema teoloogilise vaatega.

Uurimustikus esitasin ka küsimuse koguduses kasutatava repertuaari või laulikute osas – kas koguduste liikmed on kursis, milline lauluvaramu nende koguduses kasutusel on?

Enamik koguduseliikmeid oskasid enam-vähem adekvaatselt sellele küsimusele vastata, täpselt teadsid seda muidugi koguduste juhid ja muusikajuht.

Lähtudes antud diplomitöö uurimuse ajaajapiirangust (20 aastat), on teada, et Immaanuelis on selle aja jooksul üldiselt kasutatud EEKB Liidu poolt 1997 väljaantud “Vaimulike laulude” kogumikku, väiksemates gruppides, evangeelsetel teenistustel või noorteõhtutel ka kaasaegsemaid ülistuslaule (Joosep Tammo ja Marek Taltso kirjaliku küsimustiku vastused).

Sool ja Valgus vabakogudusest on selle aja jooksul läbi käinud suur hulk erinevaid kristlikke ülistuslaule, täpselt ei ole see arv teada, sest seda statistikat ei ole kunagi tehtud. Kindlat laulikut seal ei kasutata, laulud on kogudusse tulnud läbi teiste koguduste või tänapäeval internetilinkide kaudu, tõlgitud välismaa lauludest (Jesus Culture, Hillsong, Travis Cottrel jpt) ja kasutatud ka Eesti autorite loomingut. Koguduse algaastail lauldi paljusid pastor Alari Allika endaloodud laule, ka praegu on neid repertuaaris mitu.

Uurimustulemuste järeldused

Sarnasused

Kõigepealt analüüsid nii juhtide kui tavaliiikmete arvamust üldlaulu tähtsusest koguduse jumalateenistusel, on näha, et koguduse üldlaul, ükskõik, millises vormis või stiilis seda kasutatakse, on võrdselt oluline kõigile, olenemata vastajate kogoduslikust kuuluvusest, vanusest, liikmelisuse ajast või rollist koguduses (tavaliige, ülistustiimis mängija või laulja või juht). Seda kinnitasid kõik 15 mõlema koguduse küsimustele vastajatest, nii juhid kui tavaliiikmed.

Samuti võib tõdeda, toetudes küsimustiku vastustele nii koguduse liikmete kui juhtide hulgas, et koguduse üldlaulul, ükskõik, on see traditsioonilisem VL-i repertuaar Immaanueli baptistikoguduses või kaasaegne ülistuslaul Sool ja Valgus vabakoguduses, loob inimeste jaoks teoloogilisi seoseid, kajastab vanema põlvkonna jaoks kristlikke põhitõdesid ja kasvatab noortes arusaamist sellest, millesse kristlaskond usub ning mis on meie, EEKBL põhitõed ja teoloogilised alustalad. Seda kinnitasid samuti kõik 15 vastajat.

Kolmandaks selgub küsimustikule vastajate vastustest vaimuliku muusika rollist päästele ja kogudusse tulemisel, et küllaltki olulisel kohal on noorte inimeste muusikaline tegevus varasest noorusest saadik ja seda eelkõige kogoduslikus kontekstis. Sama oluline on, et noor inimene mõtestaks oma tegevuse eesmärgid ja seostaks need kristliku spiritualiteediga.

Immaanueli koguduse lihtliikmetest vastas viiest üks sellele küsimusele, et vaimulik muusika ei mõjutanud teda päästele ja kogudusse tulemisel ning et selleks olid muud välised ja sisemised tegurid, ülejäänud kinnitasid vaimuliku muusika seoseid oma eludes.

Sool ja Valgus vabakoguduse lihtliikmetest vastasid kaheksast kuus, et vaimulik muusika on mänginud vähemal või rohkemal määral rolli nende päästele või kogudusse tulemisel. Üks vastas, et see ei mänginud rolli ning et sellel olid muud põhjused ning üks vastaja mainis, et mitte otseselt, kuid ilma muusika ja ühislauluta talle koguduses kindlasti ei meeldiks.

Erinevused

Erinev kahe koguduse juures on jumalateenistuse ülesehitus, üldlaulude muusikastiil ja repertuaari kasutamine üldlaulude valikul.

Suuresti sõltub see koguduse ajaloolisest taustast ja koguduseliikmete vanuselisest skaalast – Immaanueli baptistikoguduse ajalugu on siiski 133-aastane, keskeas ja vanemas keskeas olevaid liikmeid suhteliselt palju; Sool ja Valgus vabakoguduse ajalugu vaid 22-aastane ning koguduseliikmete vanuseline kontingent, seega ka muusikalised eelistused, suhtumine traditsioonidesse ja jumalateenistuse läbiviimise paindlikkusse on erinevad. Vastavalt koguduse kontingendile ja traditsioonidele valitakse mõlemas koguduses ka üldlaule-Immaanuelis põhiliselt VL-st, Soolas ja Valguses kaasaegse helikeelega, pop – muusika laadne ülistusmuusika.

Samuti võib välja tuua erinevuse laste ja noorte jumalateenistusse kaasamise osas.

Kui Immaanuelis on selleks eelkõige pühapäevakooli üritused, noorteõhtud, evangeelsete teenistuste läbiviimine ja külalisesinejate teenistusse lülitamine (lähtuvalt kirjalikest ja suulistest intervjuudest nii pastori kui muusikajuhiga), siis Sool ja Valgus vabakoguduses kaasatakse lapsi ja noori rohkem otseselt jumalateenistuse üldlaulu ehk ülistusossa, vahel ka illustreerimaks lastejutlust ühisel jumalateenistusel (lähtuvalt suulisest intervjuust koguduse juhatuse esimehe ja koguduseliikme M47_SV-ga ning Katariina Lige meenutustest, lisaks toetudes antud töö kirjutaja isiklikule kogemusele ja panusele laste kaasamises SV muusikatöös)

KOKKUVÕTE

Antud diplomitöö põhieesmärgiks oli anda ülevaade kahest erineva üldlaulu mudelist kahe eripalgelise EEKB Liidu Pärnu koguduse näitel ehk siis mõista, miks on need mudelid kujunenud just selliseks nagu nad on.

Sellega seoses tahtsin saada selgust, kuidas on korraldatud üldlaulu valik mõlemas koguduses; kas mõlema koguduse liikmed on rahul oma koguduses kasutatava lauluvaramuga; näha muusikalise tegevuse mõju noorte inimeste ja laste kasvamises koguduse rüppe- kas sellel on seosed kogudusega haakumisel või mitte ning kas mõlema koguduse eripalgelised üldlaulud kajastavad piisavalt nende koguduste liikmete jaoks kristliku kiriku teoloogilisi arusaamu.

Selleks viisin läbi empiirilise uurimuse mõlema koguduse juhtide ja tavaliiikmetega. Küsimustikele vastajaid kahe koguduse peale kokku oli 15, kellest kaks olid koguduse juhid ja üks muusikajuht, ülejäänud tavaliiikmed.

Esitasin kümme erinevat küsimust nii koguduste juhtidele kui ka koguduse tavaliiikmetele.

Selgemaks ja sügavamaks analüüsiks viisin mõlema koguduse juhiga läbi ka suulised, vabas vormis intervjuud, millest selgusid mitmed olulised detailid koguduste muusikatöö kujunemisel ja korraldamisel. Suulised küsimustikule vastused õnnestus läbi viia ka mõlemast kogudusest ühe tavaliiikmega – nende vastused aitasid samuti mõista erinevate põlvkondade mõtteviisi ja vaimuliku muusika tähtsust noore inimese kasvamisprotsessis.

Vastustest selgus, et kahes koguduses valitakse üldlaule küll pisut erinevatest kriteeriumidest lähtuvalt, kuid põhimõtteliselt arvestades kummagi koguduse ajaloolist ja traditsioonilist konteksti. Kuna mõlemad võrreldavad kogudused ongi täiesti erinevad – mis oligi töö tegemisel uuritavate objektide valikul põhiline kriteerium – oli see täiesti oodatav tulemus. Mõtlemapanev seejuures oli asjaolu, et kummagi koguduse juht vaatas oma koguduse muusikalisele poolele siiski läbi isikliku vaatevinkli – küll mõistes laiemalt jumalateenistuse üldlaulu tähtsust ning selle teoloogiliste seoste olulisust koguduseliikmete jaoks, kuid analüüsides siiski põhiküsimusi vastavalt oma koguduse traditsioonile ja kontingendile, mitte laiemalt kontekstiga vaadates. Oleksin oodanud selles analüüsis suuremat avatust kogudusejuhtide poolt.

Iseenesest on seegi küllaltki oodatav tulemus, kuivõrd antud koguduste juhid on erinevas vanuses, kasvanud erinevas kristlikus taustas ning omavad ka erinevaid kogemusi koguduse juhtimises ja vaimuliku muusika vallas.

Samuti oli antud töö üheks sisuliseks eesmärgiks teada saada kahe eripalgelise koguduse üldlaulumudeli kujunemislugu, sellega seoses anda ülevaade kristlike koguduste üldlaulude mudelitest üldse ning eraldi ülevaade kaasaegse ülistusmuusika juurtest ning üha suurenevast mõjust tänapäevaühiskonnas.

Antud teemadega seoses oli minu kui töö kirjutaja ja uurimuse teostaja jaoks oluline teada saada, kas kaasaegses ühiskonnas, kus ümberringi kõlab väga mitmekülgne muusika (kuid siiski enim pop-kultuuri-keskne), suudab 20.-21.sajandi postmodernistliku ühiskonna produkt haakuda kirikutega, mis püüavad säilitada oma traditsioone, lauluvaramut ja üle sajandi jooksul kujunenud jumalateenistuse ülesehitust või sobiks neile rohkem kaasaegsema stiiliga, innovaatilisem, spontaanssem ja noortekesksem kristlik sootsium.

Sellele küsimusele päris selget ja ühest vastust ma ei saanud, pigem võiks analüüsides -võrreldes töö esimest, ajaloolist ja kirjeldavat osa ning uurimusosa küsimustikele vastajate vastuseid, tõdeda, et kuna Jumal on loonud inimesed niivõrd eripalgeliseks ja erinevate vajadustega, on ka kogudused oma stiililt ja jumalateenistuste ülesehituselt erinevad. Seega iga inimene, kes otsib oma elus sügavamat ja universaalsemat tõe, leiab selle avastamiseks ka kindlasti endale sobiva koguduse, mis kajastab tema jaoks nii hingelisi, emotsionaalseid kui eneseteostuslikke vajadusi. Ehk siis - mis ei sobi ühele, sobib teisele ja vastupidi.

Ühtlasi tuleb tõdeda, et elame postmodernistlikus ja kiiresti muutuv ühiskonnas ning jätkuvalt jääb EEKB Liidu ja selle liikmeskoguduste ette ülesanne kasvatada noori inimesi vastavalt kristliku kiriku ja EEKB Liidu teoloogilistele tõekspidamistele, olles seejuures paindlik, kuid hoiduda pinnapealsusest, mida tuleb ette kaasaegse ülistusmuusika sisulises ja teoloogilises pooles. Arvan ka, et traditsioonilised baptistikogudused võiksid oma üldlauluvalikutes ja jumalateenistuse ülesehituses olla pisut avatumad ja paindlikumad (seda arvamust kinnitab ka Immaanueli koguduse liikmete hulgas läbiviidud küsitlus).

Leian, et antud diplomitöö täitis põhiliselt oma eesmärgi ja andis seejuures palju huvitavat ja mõtlemapanevat informatsiooni nii diplomandile endale kui ka selle töö lugejaile.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. **Adnams, G.A.** *The Experience of Congregational Singing: An Ethno-Phenomenological Approach* Edmonton: University of Alberta, 2008.
2. **Bickle, M.** *Jumala südamel järgi* Tallinn: Charismata, 2007.
3. **Engelhardt, J.** *Singing the Right Way. Orthodox Christians and Secular Enchantment in Estonia* Oxford: Oxford University Press 2015.
4. **Kõlar, A.** *Eks teie tea...-Oleviste muusikaelust aastail 1950-2012* Tallinn: Oleviste kogudus, 2012.
5. **van de Laar, J.W.** *Theological Exploration of the role and use of Music for Worship...* University of South Africa, 2000.
6. **Laur, R.** „Ülistus-elustiil” Tallinn: õppekirjanduslik väljaanne, 90-ndad.
7. **Lehtsaar, T.** *Ilmutus ja varjutus* Tartu: Ilmamaa, 2011.
8. **Lewis, C. S.** *Mõtteid psalmidest* Tallinn: Logos, 1994.
9. **Loog, A.** „Postmodernism kui kultuuri menopaus” - *Vikerkaar* 3/2010.
10. **Normak, K.** *Ühislaulu areng Eesti EKB Koguduste Liidus XXI sajandi alguses* Tartu: Tartu Teoloogia Akadeemia, 2008.
11. **Paldre, Ene** „Ühislaulu areng ja tähendus EKB Liidu kogudustes” Tartu: Tartu Ülikool usuteaduskond, 2001.
12. **Paldre, E.** „Lauluvaliku kujunemine Eesti vabakiriklikes kogudustes” - *Usuteaduslik Ajakiri* 2/2003.
13. **Pilli, T.** *Usu värvid ja varjundid* Tallinn: Allika, 2007.
14. **Pilli, T. ja Linder, Ü.** (koost. ja toim.) *Osaduses kasvanud* Tallinn: EEKBL, 2009.
15. **Rommel, M.** *Wake Up, My Heart, and Glorify the Creator in Singing! Sense of Virtue in the Primary Theology of Anabaptist and Estonian Baptist Hymnody.* Prague: University of Wales. International Baptist Theological Seminary, 2011.
16. **Roosimaa, Peeter.** „Uue testamendi aja jumalateenistus” - Tartu: Tartu Ülikool, *Liturgika*. Soom, K., koost. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2015, 33.
17. **Talts, M.** *Jumala ülistus Uues Testamendis* Tartu: Kõrgem Usuteaduslik Seminar, 2006.
18. **Vellend, E.** *Ülistuslaulude teoloogiline analüüs Piiblipäevade 2011-2015 näitel* Tartu: Kõrgem Usuteaduslik Seminar, 2016.

19. **Routly, E.** *Music Leadership in the Church* Nashville, Tennessee: Abington Press, 1967.
20. **Soom, K.** *Liturgika*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 2015.
21. **Stott, J.** *Elav kirik* Tallinn: Allika, 2007.
22. **Unt, E.** *Liturgiline muusika* K.Soom, *Liturgika* ptk.4.3.5
23. **Warren, R.** *Eesmärgist juhitud elu* Tallinn: Logos, 2000.

Laulikud

Evangeelsed laulud EEKBL, 1975

Ülistuslaulud Issandale koostanud väidetavalt Ülo Niinemägi 1980-ndatel

Laulik Eesti Kristlik Nelipühi Kirik, 1980-dad

Vaimulikud laulud EEKBL, 1997

Lauluvaramu EEKBL Pärnu Vabakogudus Sool ja Valgus 1997-2017

Kirikunoorte laulik Tallinna Raamatutrükikoda, EELK Laste-ja Noorsootöö Ühendus, 2011

Internetilingid

[<https://www.rca.org/resources/theology-and-place-music-worship>] -

– reformeeritud Ameerika kiriku (RCA) ülistuskomisjoni artikkel “The Theology and place of music of worship”, 1996.

[<http://www.theologian.org.uk/pastoralia/music.html>] -

Vaughan Roberts'i kokkuvõttev artikkel “The Place of singing and music of Church” *The Theologyan*; Vaughan Roberts *The true worship*, 2002

[<http://unlockingthebible.org/why-singing-matters/>] -

Tom Olsoni artikkel Jumalale laulmisest „Avatud Piibli” veebisaidil Unlocking the Bible

[http://ak.rapina.ee/eda/keskaja_muusika/gregooriuse_koraal_laul.html]

Gregooriuse koraal, 2017

[http://www.meiekirik.ee/index.php?option=com_content&task=view&id=109]

Ene Üleoja artikkel “Kirikumuusika või muusika kirikus” *Meie kirik*, 11/2006

[<http://www.eestikirik.ee/ja-kui-nad-olid-laulnud-kiituslaulu-missast-ja-muusikast/>]

- Mart Jaanson'i artikkel missast ja muusikast ajakiri *Eesti kirik*, 6/2007

[<http://www.eestikirik.ee/laulu-ja-palveraamatu-aasta-on-suureparaselt-onnestunud/>]

Mart Jaanson - "Laulu- ja palveraamatu aasta on suurepäraselt õnnestunud" *Eesti Kirik*,
30/11/2011

[<http://usumaailm.harta.ee/loe.php?tuup=artikel&id=5>] - Andrus Lukase artikkel „Kiitus ja ülistus”

[<http://aare.pri.ee/dictionary.html>] - inglise-eesti sõnastik

[<http://enet.animato.ee/>] - inglise-eesti sõnastik, tugineb Eesti Keele Instituudi toorandmebaasil

[<http://biblehub.com/interlinear/>] - heebrea-inglise interlineaarne piiblitõlge koos seletustega

Lisa 1.

Küsimused koguduse liikmetele

(Palun vasta võimalikult põhjalikult, väldi ühe-kahesõnalisi vastuseid!

Soovi korral ei mainita antud küsimustikule vastaja vanust, nime ega koguduslikku kuuluvust)

1. Kui kaua oled sa olnud oma koguduse liige ja kas oled nende aastate jooksul liikunud ka teistes kogudustes?
2. Kas vaimulik muusika(koguduse laul) mängis mingit rolli Su päästmisele või kogudusse tulemisel?
3. Kui sa oled osalenud koguduse muusikaelus, siis palun kirjelda, mis vormis ja kui kaua? (võid rääkida sellest pikemalt!) Kui ei ole, kas oleksid seda soovinud?
4. Kuidas sa suhtud jumalateenistuse üldlauluossa, on see lihtsalt eestlase loomulik kooslauluvajadus, mis viib osalejad ühtsesse emotsionaalsesse seisundisse või on sellel sinu jaoks mingi sügavam teoloogiline tähendus?
5. Kuidas on Jumal saanud Sinu jaoks üldlaulu (või ülistusmuusikat) kasutada?
6. Milliseid laulikuid või lauluvarmut on sinu koguduses osalemise ajal kasutatud ? (Kui sa ei oska sellele küsimusele vastata, jäta vahele!)
7. On see lauluvalik sinu jaoks piisav või oleksid sa vahel igatsenud mingeid muid laule või muusikalist materjali? Kui jah, siis milliseid?
8. Mis sa arvad, kas koguduse üldlaul peaks olema ühehäälnene või mitmehäälnene? Palun põhjenda!
9. Kuivõrd on sinu jaoks oluline koguduse jumalateenistuse muusikalise poole läbiviijate professionaalsus või pole sel sinu jaoks tähtsust?

10. Kui olulisena tundub sulle koguduse üldlaulu/ülistuse sõnalis-muusikalise poole seos jumalateenistuse teoloogilise sisuga?

Antud küsimustikku ja selle vastuseid kasutan Kõrgema Usuteadusliku seminari diplomitöö uurimusosa analüüsis. Soovi korral ei nimetata vastaja nime, kuid põhjendatakse valikut ning märgitakse, kas vastaja kuulub Sool ja Valgus kogudusse või Immaanueli.

Täna Sind südamest enda panuse eest EEKB Liidu koguduste arengusse ja kasvamisse!

Ester Murrand, KUS-i tudeng

Sool ja Valgus koguduse liige 16 aastat

Pärnu Oikumeenilise Naiskoori dirigent

4 lapse ema

Lisa 2.

Küsimused koguduse juhtidele ja muusikajuhile

(Kirjalik intervjuu, vasta palun vabalt, sisukalt ja võimaluse korral mitte ühesilbiliselt!

Kirjalike vastuste puhul palun kirjutada eraldi paberile A4 formaadis)

1. Millisena ja mis rollis oled kogenud oma kogudusepraktikas muusika ja üldlaulu osa koguduse kokkusaamistel ja teenistustel?
2. Kas sina koguduse liikmena/ juhina oled osalenud koguduse teenistuse üldlaulude valikul, kui jah, siis meenuta, kuidas leidsite sobiva repertuaari ühislauludeks ja mis innustas neid laule kasutama?
3. Kas sinu koguduse teenistusel kasutatakse mingit kindlat lauluraamatut, kui jah/ei, siis palun põhjenda seda valikut!
4. Püüa olla võimalikult objektiivne ja analüüsi, kas sinu isiklik muusikaline maitse on mõjutanud või mõjutab praegu sinu koguduse üldlaulu/ühislaulu valikut?
5. Kas kodugruppide töös või palveõhtutel on kasutatud mingeid muid laule või muud repertuaari kui teenistustel?
6. Kas sinu koguduses on eraldi muusikajuht, kui jah, siis millised on tema ülesanded?
7. Kui sinu koguduses on mingi muu teenistuse üldlaulu või ülistusmuusika läbiviimise kord kui tavaliselt, palun kirjelda seda!
8. Kas sinu koguduses on olnud võimalus muusikaga teenida ka algajatel muusikategijatel või inimestel väljaspool kogudust? Kui jah, siis millistes olukordades ja vormides?
9. Kas muusika/ üldlaul/ ülistus on sinu arvates teenistusel üks olulisemaid osi või vaid üldist kontseptsiooni toetav tegevus?
10. Kuidas sulle tundub, kas muusika ja üldlaulu/ühislaulu valik mõjutab koguduse teoloogiat või spiritualiteeti?

Antud küsimustiku vastuseid kasutatakse Kõrgema Usuteadusliku Seminari diplomitöös.

Tänan Sind oma panuse eest EEKB Liidu koguduste arengusse!

Ester Murrand, KUS-i tudeng

SINGING IN THE CHURCH IN EXAMPLE OF TWO EEKBL CHURCHES

Ester Murrand

SUMMARY

The current thesis consists of 51 pages. In total, 39 reference materials are used in the paper, which itself is written in the Estonian language.

The purpose of the paper is to understand the meaning of two different singing traditions, with the example of two different churches and analyze why those traditions have developed into what they are today. The churches belong to Eesti EKB Liit (the Union of Evangelical Christian and Baptist Churches of Estonia). One of them is the free church Sool ja Valgus (Salt and Light) and the other one the baptist church Immanuel, both situated in Pärnu. Free church Sool ja Valgus uses contemporary worship music in their church service, while baptist church Immanuel uses the compilation Vaimulikud laulud (baptist hymns, spiritual music and other older church music styles).

The thesis consists of two parts, the first one describing the role and impact the songs have on the church's general theological development, as well as explaining the meaning of worship overall and contemporary worship music. There is also a short overview of the different church music forms in the main Christian confessions.

The second part consists of an exploration, where the methodical style of the paper is explained, while interviewing the members and leaders of both churches. The leaders were given 10 written questions, and they were also interviewed about the standard of choosing worship songs. The members were asked 10 questions about their satisfaction with their current church's music choice. The impact of Christian music on young people's life was also researched during the thesis.

It was found out that although the worship songs are chosen based on different criteria, it mostly depends on the church's historical and traditional context. It also turned out that both members of the churches are satisfied with their choice of songs. Nevertheless, they would

also like something new. Taking both parts of the paper into account, it can be said that if a person truly wishes to seek God, they will find their ideal church.

It must be considered that we live in a postmodernist society that changes rapidly. As a result, the objective of raising young people according to the church's Christian values is still a task for EEKB Liit (the Union of Evangelical Christian and Baptist Churches of Estonia), at the same time being flexible about the style of music and the arrangement of the whole church service.

The given paper has fulfilled its purpose and gave a lot of valuable information about the different churches' musical side.